

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
6/2018
10. február 2018

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

POKLAD VYTRHNUTÝ
Z RELIEFU DOMOVINY
Strana 4.

MÁ BYŤ SLOVENSKÝ LEKÁR
AJ POČÍTAČOVÝ EXPERT?
Strana 5.

MUŽ Z ÚTLEJ GALÉRIE TÝCH,
ČO LÁMALI ĽADY STRACHU
Strana 6.

INFLÁCIA JE ZVLÁŠTNE
FINANČNÉ BOŽSTVO
Strana 8.

Z PISÁRIKA VYRÁSTLA
NOVINÁRSKA OSOBNOSŤ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Január často vnímame ako ochutnávku, predzvesť toho, ako azda bude vyzerat' nový rok. Ten, ktorý sme ešte pred nedávnom viac či menej slávnostne vítali, väčšinou dúfajúc, že bude v tom či onom lepši ako rok uplynulý. A aké môžu byť naše pocity po mesiaci, ktorý sa postavil pred nás ako prvý? Zatiaľ si väčšina Slovákov neužila zimy a žánrové obrázky zasnežených chalúp a optimistických snehuliakov musia zrejme už dnešnej omladine pripadať podobne rozprávko-nepravdepodobné ako rozprávkové ilustrácie s vodníkom či vilami. Ekologicky citiaci jedinci dvíhajú varovne prst a aj skeptici, ktorí už nejakých pár desaťročí majú za sebou, uznávajú, že čosi sa s tým našim počasím deje. A nielen s počasím. Pokiaľ je synonymom zimy zasnežený tatranský smrek, tak sneh sa v Tatrách ešte nájde, ale stromov nielen v našich veľhorách, ale po celej krajine ubúda. Miznú naložené na karavány kamiónov a hadiace sa vlaky, aby k nám prišli naspäť už patrične zhodnotené v podobe nábytku či iných výrobkov. Našinci prídu skrátka a nejdenná začína rozmýšľať nad tým, či práve tento čerstvo rozbehnutý rok by nemohol priniesť nápravu. Ved' má osmičku na chvoste a tieto roky bývajú vo väčšej či v menšej miere prelomové. A keď už hovoríme o zmenách, nebolo by od veci, keby sme ich odštartovali hneď niekoľko. Napríklad to večné a kontraproduktívne delenie na „my“ a „oni“. O čom, respektíve, o kom to píšeme? Najjednoduchšie to vysvetlím na príklade nedávnych volieb prezidenta u našich susedov spoza rieky Moravy. Zasa sa vyrojili demokrati európskeho strihu, pre ktorých demokracia znamená, že vyhrá ich kandidát. Všetko ostatné je dielom ruských tajných služieb a nízkeho intelektu voličov, zasiahnutých navyše „nacionalizmom“. Nie je práve spomínaný „osmičkový“ rok, ktorého prvý krok sme už urobili, príležitosťou, aby sme sa zjednotili? Ľudia so slovenskou myšlienkou v srdci i tí poblúznení eurolúziami. Napríklad preto, aby sme nedopadli ako štúrovci v meruósmych rokoch.

Maroš M. BANČEJ

Tlak na vyššie mzdy riešia firmy nábormom robotníckej chudoby v zahraničí Prácu dať najmä Slovákovi a Slovenkám

Štefan ZLATOŠ – Foto: archiv autora

Slovensko má najnižšiu nezamestnanosť vo svojej novodobej histórii. V niektorých regiónoch vyhlasujú zamestnávateľi stav núdze, niet pracovníkov. Naopak, inde by ľudia za ponuku hocijakej aj manuálnej práce boli mimoriadne vďační. Chýba iba jediné – spojiť potreby veľkých zamestnávateľov v regiónoch s nedostatkom pracovnej sily s túžbami ľudí v chudobných, možno iba susedných regiónoch.

Mnohým stačí prácu ponúknuť. Iných zas na ňu treba pripraviť. Ľudia bez dlhodobých pracovných návykov a často aj bez základného vzdelania boli doteraz na trhu práce nepoužiteľní. Na výkon manuálnej práce však stačia, a nielen to. Pre väčšinu z nich je každodenným snom. Prečo je teda jednoduchšie voziť lacnú pracovnú silu až z Balkánu, ako ju priviezt' hoci z vedľajšieho kraja? Na to by zrejme mali dať odpoveď zamestnávateľské agentúry.

ROBOTU NAŠIM

Akosi rýchlo sme vyčerpali rôzne rekvalifikačné programy, veď naučiť robotníka manuálnej práci bez potreby vyššej kvalifikácie je záležitosť možno desaťdňového intenzívneho kurzu. Ak sa k tomu prirátá pripravovaný bonus za cestovanie za prácou plus cesta za prácou po železnici zadarmo, niet veľmi čo riešiť. Z Rimavskej Soboty je do Nitry určite bližšie, ako napríklad z Prištiny. „Zamestnávanie cudzincov na Slovensku treba zdraziť, aby neboli výhodnejší ako slovenskí pracovníci.“ Predpokladá to štátny tajomník ministerstva práce Branislav Ondruš. „Zamestnávateľi nebudú môcť kalkulovať a vybrať si cudzincov, pretože oni sú spokojní aj s nižšou mzdou,“ tvrdí rezortný minister Ján Richter.

Montážne linky obrovských automobiliek na Slovensku aj napriek stále sa zvyšujúcej robotizácii výroby neustále potrebujú nových zamestnancov a robia všetko, aby ich získali – náborí u nás alebo aj v cudzine.

„Pripravili sme zákon, ktorý zavádza ďalšie povinnosti pre každú slovenskú firmu, na pôde ktorej bude pracovať nejaký cudzinec,“ informoval v diskusnej relácii RTVS Sobotné dialógy B. Ondruš. Podľa neho bude musieť zamestnávateľ okrem mzdy zabezpečiť takémuto pracovníkovi napríklad aj bývanie. „Predražíme tých cudzincov. Všetky opatrenia smerujú k tomu, aby pracujúci cudzinec na Slovensku bol drahší, aby ho nebolo výhodnejšie zamestnávať len z dôvodu nižších nákladov,“ rámcovoval B. Ondruš.

Štát pripravuje návrh zákona, podľa ktorého v regiónoch s nezamestnanosťou nižšou ako päť percent nebudú smieť zamestnávateľi dať prácu viac ako tridsiatim percentám zahraničných robotníkov z celkového počtu zamestnancov. Je teda najvyšší čas práve z ich strany rozmýšľať, ako využiť štátne stimuly na dovoz zamestnancov z výhodnejších regiónov Slovenska. Dnes veľkí zamestnávateľi tvrdia, že zahraniční robotníci tvoria iba malé percento ich kmeňových zamestnancov. Potíchu však

obchádzajú prítomnú prax agentúrnych pracovníkov a ďalších pololegálnych noviniek na pracovnom trhu. Štátny tajomník Ondruš tvrdí, že „regulácia pracovných agentúr sa sprísnila už pred niekoľkými rokmi“. Niektorí sprostredkovatelia si však medzitým našli nový biznisový model, keď firmám oficiálne nedodávajú zamestnancov, ale len svoje služby. Aj na to však myslí zákon, ktorý hovorí o spoločnej zodpovednosti objednávateľa a dodávateľa za prípadnú nelegálnu prácu. „Máme nástroje, používame ich, aj keď to nie je vždy jednoduché,“ pripomína štátny tajomník ministerstva práce.

ZARÁBAJÚ NA CHUDBE

Predseda vlády Robert Fico vo svojom komentári v Hospodárskych novinách na túto tému vyhlásil, že je proti pracovným agentúram, ktoré posledné dva-tri roky zarábajú na dovoze zahraničných robotníkov z krajín mimo Európskej únie, najmä zo Srbska a z Ukrajiny. „Som jednoznačne proti tomu, aby cudzie personálne agentúry profitovali na dovoze pracovnej sily z Balkánu a tretích krajín,“ napísal premiér. „Naša politika musí byť postavená na zásade, aby predovšetkým Slováci a Slovenky mali prácu.“ Táto problematika bude jednou z tém jarných rokovaní NR SR.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Miroslava BURALA, popularizátora regionálnej histórie Zemplína

Ostrožnické svedectvo o staroslovenskej liturgii

• Venujete sa Ostrožnickým pergamenovým zlomkom z 11. – 12. storočia. Ako ste sa k nim dostali?

Vedel som o nich hádam aj vyše dve desaťročia, ale viac som sa nimi začal zaoberať v roku 2013 v súvislosti s jubileom misie sv. Cyrila a Metoda. Z novších odborných prác som sa totiž dozvedel, že sú najstaršou písomnou cyrilskou pamiatkou na Slovensku. Ich repliku teraz uchováme v drevenom gréckokatolíckom chráme v obci Topola.

• Detektívny príbeh pripomína už ich objav. Hovoríte o replike, kde je potom originál?

Pred deväťdesiatimi rokmi ukrajinský jazykovedec Ivan Paňkavý počas expedície po chrámoch východného obradu, kde skúmal aj marginálie bohoslužobných kníh,

našiel tieto zlomky vplepené do väzby rukopisného evanjeliára z roku 1492. Vtedy zrejme ani sám netušil, akú významnú písomnú pamiatku objavil. V roku 1946 sa znovu vrátil do Ostrožnice a pravdepodobne ich vtedy z chrámu zobral. Prvýkrát o nich informoval až v rozsiahlej štúdií v roku 1956, keď sa už nachádzali v Prahe v jeho pozostalosti, ktorú odkázal Pamätníku národného písemníctví...

• A sú naozaj z Ostrožnice?

Ich objaviteľ podľa marginálneho zápisu tvrdí, že boli prepísané v roku 1492 v obci Pichne. Tento názor spochybňuje argumentácia iných bádateľov, že evanjeliár nemohol byť prepísaný mimo kláštorných (monastyrských) centier a prikláňajú sa k hypotéze, že sa tak mohlo stať

niekde na území dnešnej Ukrajiny. Moje vlastné výskumy zo spôsobu písania marginálnych záznamov tzv. ďakmi – kantormi – jednoznačne potvrdzujú Paňkavých závery. Pichne vtedy neboli perifériou, keďže sú najstaršia obec v Hornom Zemplíne. Do Ostrožnice sa evanjeliár so zlomkami dostal, predpokladám, najskôr až v 19. storočí, čo si však vyžaduje ešte ďalšie štúdium dostupných archívov. To, že v roku 1492 boli časti pergamenových listov použité na spevnenie väzby rukopisného evanjeliára v Pichnom, má veľký historický význam. Spolu s cyrilským nápisom z Michaloviec z roku 1060 sú priamymi dokladmi o tom, že na území dnešného Slovenska sa vykonávali bohoslužby v staroslovenčine.

Zhováral sa Marián ŠIMKULIČ
Foto: autor

ISSN 0862-8823
917708621882007

V SNN 7/2018
SI PREČITATE

■ Kamil Haťapka v politických funkciách stále presadzoval zriadenie ministerstva športu
■ Národná banka Slovenska ako strážca finančnej stability zadlženosti domácností
■ Konzervatívci podpísali mobilizujúcu petíciu: Európa patrí nám a my patríme Európe

Európska komisia navrhuje lepšiu integráciu migrantov

Európa nezvláda integračnú politiku

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: ZATL

Európska komisia zverejnila súbor nástrojov s cieľom pomôcť štátom a regionálnym orgánom v EÚ pri navrhovaní stratégií a projektov na integráciu migrantov. Súbor nástrojov pomenúva päť priorít: prijímanie migrantov, ich vzdelávanie, zamestnanie, bývanie a prístup k verejným službám. Na to môžu štáty Unie využiť zdroje EÚ a to ešte v rozpočtovom období 2014 – 2020. Eurokomisár pre migráciu, vnútorné záležitosti a občianstvo Dimitris Avramopoulos upozornil, že ak má európska spoločnosť aj v budúcnosti zostať prosperujúcou, súdržnou a inkluzívnou už dnes treba investovať do integračných politík.

Európska komisia (EK) v oblasti vzdelávania napríklad navrhuje použiť kombináciu viacerých fondov, aby boli školy inkluzívnejšie a zabránilo sa segregácii – v hre sú Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF), Európsky sociálny fond (ESF) aj Fond pre azyl, migráciu a integráciu. Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (FEAD) môže poskytnúť materiálnu pomoc študentom v núdzi. Jazykové kurzy, zdravotnú starostlivosť či hľadanie práce migrantov môžu štáty financovať cez Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF), Fond pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF)

či opätovne FEAD. Zo správy EK by sa dalo usudzovať, že integrácia migrantov je profesionálne zvládnutá, sú na ňu vyčlenené ľudské i materiálne zdroje. A najmä neráta s nijakým odmietnutím štátov Unie prijímať migrantov.

■ (NE)ZVLÁDNEME TO!

Pred vyše rokom sa podujala vydať svedectvo o situácii s utečencami v Nemecku Katja Schneidtová. Veľmi dobre pozná mentalitu, kultúrne a náboženské prostredie migrantov z moslimských krajín, odkiaľ pochádza najviac utečencov, lebo sama žila v manželstve s moslimom

a dokonca konvertovala na islam. Mnohým utieklo v pamäti rozhodnutie nemeckej spolkovej kancelárky Merkelovej, ktorá 4. septembra 2015 dovolila, aby tisíce utečencov pricestovali z Maďarska cez Rakúsko do Nemecka a nestanovila na to nijaký limit. Naopak vyhlásila: „Zvládneme to!“ Už po necelých dvoch rokoch Schneidtová v knihe pod názvom „Nezvládneme to“ píše: „Mám pocit, že sa v posledných desaťročiach nevyskytovalo nič, čo by krajinu tak rozštiepilo ako postoj našej vlády k azylovej politike.“

V čom je problém? Autorka knihy vyše dvadsať rokov pracuje

Proti ústretovej migrantskej politike Angely MERKELOVEJ sa už zdvihla vlna kritiky nielen v Nemecku, ale aj inde v Európe, odkiaľ čoraz opodstatnenejšie zaznieva: Nezvládneme to!

s migrantmi ako dobrovoľníčka. Prekvapilo ju, keď sa dozvedela, prečo migranti nie sú spokojní s podmienkami, v akých sú ubytovaní, s jedlom a podobne. Lebo v domovských krajinách im sľúbili, že v Nemecku dostanú dom. Málili sa im dve teplé jedlá denne a dožadovali sa cigariet zadarmo.

■ NECHCÚ SA UČIŤ

Schneidtová pochopila, že na rýchlu integráciu sa potrebujú naučiť jazyk. Ale na hodiny nemčiny sa migranti nehľadali. Zdravotná starostlivosť pre občanov Nemecka sa rapídne zhoršila. V niektorých prí-

padoch sa stala nedostupnou. Ďalej uvádza, že je nevyhnutné, aby sa na starostlivosť o utečencov drasticky zvýšil počet platených pracovníkov. Je pravda, že Slovensko nezaplávali tisíce migrantov, ale Slovensko nemá dosť prostriedkov ani na asistentov pre rómske komunity, nielen pre migrantov. Samotná Schneidtová trpko konštatuje, že migračná politika sa robí spoza stola a nechcú sa vidieť reálne problémy s ňou spojené. Inú kultúru, tradície, ktorých sa migranti nechcú vzdať. Teda ani integrovať. Komisarovi Avramopoulosovi by to mal niekto veľmi zrozumiteľne povedať.

Slovenské zdravotníctvo sa podľa európskych odborníkov zlepšilo

Nečakané poskočenie v hodnotovom rebríčku

Text a foto: Štefan ZLATOŠ

Dobré umiestnenie Slovenska v aktuálnom rebríčku Európskeho zdravotníckeho užívateľského indexu (EHCI – Euro Health Consumer Index) prekvapilo a zároveň potešilo. Poistenci na Slovensku vnímajú oprávnené množstvo chýb v systéme, potešiteľné však je, že ich výskyt sa znižuje.

Minister zdravotníctva Tomáš Drucker túto informáciu považuje za dobrú správu pre zdravotníkov aj pacientov. V rebríčku, ktorý hodnotí zdravotné systémy z pohľadu pacienta, Slovensko získalo trinástu miesto. Na porovnanie: pred viac ako desiatimi rokmi sme v týchto zisťovaniach obsadzovali takmer posledné priečky.

■ NAJLEPŠIE MIESTO

Slovensko sa tak tento rok ocitlo na najlepšom mieste spomedzi krajín V4, keď ČR zaostala na sedemástom mieste, Poľsko na dvadsiatej deviatej priečke tesne nasledované Maďarskom. Najlepšie zdravotníctvo v Európe má podľa EHCI Holandsko,

na ďalších miestach sú Švajčiarsko a Dánsko.

Päťdesiatjeden bodov delí Slovenskú republiku od vstupu do „Klubu 800“, teda štátov, ktoré z tisíc možných bodov nazbierali minimálne osemsto. Vlni sa v ňom ocitlo dvanásť krajín, všetky zo západnej Európy. Výsledky Európskeho zdravotníckeho indexu si všimli zaujímavý paradox – u nás naďalej pretrvávajú prehnane negatívny pohľad na čakacie lehoty, najmä z pohľadu pacientovských organizácií, naopak, oficiálne ministerské údaje sú zas prehnane optimistické. Slovensko zle hodnotili za počet infekcií zlatým stafylokokom odolným voči metilicilínu a v dojčenskej úmrtnosti. Za vlašajšok

to totiž bolo takmer šesť úmrtí na tisíc narodení. Spolu s Maďarskom je tak v tomto ukazovateli Slovensko dvadsiate najhoršie v Európe. Stredne negatívny rating sme si vyslúžili v ostatných položkách – či už je to výskyt depresie, úmrtnosť do tridsiatich dní na infarkt alebo mŕtvicu či mieru prežitia onkologického ochorenia.

Správa si všimla aj nefornálne platby lekárom – teda korupciu. Slovensko dostalo v tejto oblasti negatívne hodnotenie. Zle obišlo aj pre nedostatok počtu dialýz, uskutočnených mimo zdravotníckych zariadení, stále je málo transplantácií obličiek a operácií sivého zákalu u pacientov nad šesťdesiatpäť rokov.

V tomto sme dokonca najhorší zo všetkých krajín, odkiaľ boli údaje k dispozícii. V celkovom hodnotení je však nesporný fakt, že systém zdravotníctva u nás nabera kurz k lepším časom.

■ DOBRÁ SPRÁVA

„Je to dobrá správa aj pre zdravotníckych pracovníkov, aj pre ľudí, aby sme sa nemuseli stále nejakým spôsobom iba haniť za to, ako je všetko zle. Vychádzame zhruba na rovnakej úrovni, teraz v tomto prípade lepšie ako Česko, výrazne lepšie ako Poľsko a Maďarsko a ostatné

krajiny Európy,“ povedal k jej odkazu minister Tomáš Drucker.

Spoločnosť Health Consumer Power Ltd (HCP) vznikla v roku 2004 s cieľom zaviesť otvorené porovnanie výkonnosti systémov zdravotnej starostlivosti ako nástroja na zlepšenie výsledkov a podporu posilnenia postavenia pacientov. Odvtedy HOP vydáva vyše pol stovky edícií zdravotných spotrebiteľských indexov v mnohých oblastiach, ako je srdcová starostlivosť, diabetes, HIV, hepatitída, rakovina prsníka, renálna starostlivosť a podobne.

„Vieme, že Euro Health Consumer Index (EHCI) je dnes popredným verejným meradlom, ako fungujú národné systémy zdravotnej starostlivosti... Nedávno sme sa dozvedeli, že Európska komisia po zhodnotení rôznych referenčných hodnôt považuje EHCI za najpresnejšie a spoľahlivejšie porovnanie,“ komentoval povzbudzujúce zistenia minister zdravotníctva s tým, že máme štandardný zdravotný systém, ktorý možno porovnávať aj s oveľa vyspelejšími krajinami Európskej únie.

VŠIMLI SME SI

Historici, filozofi, právnici či etnológovia – vedci z rôznych výskumných oblastí sa pripravujú na oslavy významných výročí, ktoré tak či onak poznamenali dejinný vývoj bratských národov Slovákov a Čechov. Téma spoločných projektov bola predmetom diskusie počas nedávneho stretnutia predstaviteľov Slovenskej akadémie vied a Akadémie vied Českej republiky v Prahe.

Akadémie postupujú spoločne

Jedna z najstarších i najznámejších budov Slovenskej akadémie vied na Štefánikovej ulici v Bratislave.

„Jedným z najvýznamnejších plánovaných podujatí je konferencia Československo v premenách Európy 20. storočia. Je potešujúce, že sa do tohto podujatia podarilo zapojiť aj Senát Českej republiky, pretože práve na pôde Parlamentu ČR sa konferencia uskutoční,“ povedal RNDr. Miroslav Morovics, CSc., podpredseda SAV pre III. oddelenie vied.

Zároveň sa pripravuje monumentálna výstava k výročiu vzniku Česko-Slovenska – Československo v premenách Európy 20. storočia, ktorá bude inštalovaná v exteriérových priestoroch Valdštejnskej záhrady v Prahe. Na jej prípravu sa okrem historických ústavov akadémii podieľa aj Slovenské národné múzeum, Vojenský historický ústav a z českej strany podobné inštitúcie,“ doplnil doktor Morovics. Odborníci z Česka a zo Slovenska plánujú na jeseň spoločnú prednášku, ktorá bude úzko súvisieť s historickými udalosťami, ktorých okružie výročia si v tomto roku pripomínajú. Súčasťou podujatia bude aj prezentácia spoločných projektov, na ktorých Slovenská akadémia vied a Akadémia vied Českej republiky spolupracujú od roku 1993.

„Naše spoločné stretnutia dávajú jasne najavo, že akadémie mali k sebe vždy blízko, veľmi úzko spolupracujú, a to všetko sa odráža aj na množstve projektov, ktoré s AV ČR máme,“ povedal predseda SAV Pavol Šajgalík. Slovenskí aj českí vedci zároveň spoločne koordinujú postoje vo vzťahu k Európskej komisii, a to nielen na úrovni SAV a AV ČR, ale aj na úrovni Poľskej a Maďarskej akadémie vied. „Slovenskí vedci sú pre nás najbližším strategickým partnerom,“ potvrdila predsedníčka AV ČR vied Eva Žažmalová.

Text a foto: Ján ČERNÝ

Slovenskí vinári ohúrili v Bordeaux špičkových someliérov

Presadzujeme sa výnimočnou kvalitou vín

Slovenskí vinári v decembri vo francúzskom Bordeaux mimoriadne úspešne predstavili naše vinohradníctvo a vinárstvo. Súčasťou návštevy bol aj podpis zmluvy s Múzeom svetových vín a odovzdanie kontingentu pozostávajúceho z 336 fliaš špičkového slovenského vína.

Vinič sa na našom území pestoval už pred dvetisíc sedemsto rokmi. Svedčia o tom archeologické nálezy ešte zo staršej železnej doby. Unikátna kombinácia pôdy, klímy, nadmorskej výšky, topografických podmienok a pestrej palety odrôd dodáva slovenským vinám už dlho jedinečný charakter. Na pomerne malej rozlohe Slovenska sa rozprestiera šesť vinohradníckych regiónov. Rodia sa v nich vína mimoriadne štýlovej rôznorodosti. Slovensko je tiež krajinou skvelých nových odrôd – novošľachtencov, ktoré svojou originalitou upútávajú pozornosť odborníkov a milovníkov vína. Naši vinohradníci a vinári okrem bielych, ružových a červených tichých vín ponúkajú aj zaujímavé šumivé vína. K nim, samozrejme, patrí aj „víno kráľov“ – tokajské z chýrneho vinárskeho regiónu.

Vína zo Slovenska sú z roka na rok stále viac oceňované na prestížnych svetových medzinárodných súťažiach a vyhľadávané špecialistami. Bordeaux nebolo výnimkou – naopak, tento trend výrazne potvrdilo.

„Slovensko je malá krajina, ale s veľkými vinami. Obohacujeme nimi nielen svetové vinárstvo, ale aj gastronómiu, cestovný ruch a kultúru,“ pochvalne vyhlásila podpredseda

vlády a ministerka pôdohospodárstva SR Gabriela Matečná počas podpisu zmluvy s nadáciou Múzea svetových

Po období, keď sa o slovenskom vinohradníctve posmešne hovorilo, že dorába dva druhy vín – biele a červené – čoraz častejšie zaznamenávame jeho výrazné úspechy na svetových prehládkach, na čom má nemalý podiel aj šľachtiteľka vína Dorota POSPÍŠILOVÁ.

vín. Do Bordeaux priniesla slovenská delegácia kontingent pozostávajúci z 336 fliaš špičkového slovenského

vína. Kolekcia svojím zložením svedčí o rôznorodosti a kvalite vinárskej produkcie Slovenska. Jeho súčasťou sú biele a červené tiché vína, šumivé vína, ako aj slávne tokajské odrody. Okrem vín z tradičných odrôd pestovaných na území dodnes Slovenska od čias stredoveku tvoria kontingent aj vína z novovyšľachtených odrôd, ktoré svojou originalitou upútávajú pozornosť odborníkov.

Súčasťou slovenskej vinárskej delegácie bola aj významná osobnosť slovenskej vedy a výskumu, šľachtiteľka viniča Dorota Pospíšilová, ktorá je autorkou viacerých originálnych odrôd.

Na prezentácii slovenského vinárstva a vinohradníctva v Bordeaux sa zúčastnili francúzski vinári a svetová odborná verejnosť. Prítomný bol aj generálny riaditeľ Medzinárodnej organizácie pre vinič a víno Jean-Marie Aurand. Súčasťou prezentácie bola aj Malokarpatská vinna cesta ako unikátny produkt vinárskeho cestovného ruchu. Témou rozhovorov boli možnosti spolupráce v oblastiach vinohradníctva a vinárstva, ekologického poľnohospodárstva, potravinárstva, ale aj lesníctva.

Štefan ZLATOŠ
Foto: Emil SEMANCO

Všetci vo väčšej zasadačke

Roman MICHELKO

To, čo bolo dosiaľ hlboko skryté v útrobach strany-nestrany Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, pomaly, ale iste „vububláva“ na povrch. OĽaNO pôvodne vzniklo ako happeningový pokus Igora Matoviča dostať sa do veľkej politiky. V roku 2010 mu ako nosič do nej poslúžila SaS. Sulík však veľmi skoro pochopil, že „s Igorom sa fakt nedá“. Preto ho najskôr vyhodil z klubu, a tým vlastne nepriamo donútil, aby išiel do ďalších volieb takpovediac na vlastné tričko. Široká sieť inzertných novín mu poslúžila síce ako legálny, ale neetický doping, a tak v rokoch 2012 a 2016 sa už do parlamentu dostal sám.

Problém je v tom, že OĽaNO v podstate nijaká strana nie je, čo Matovičovi v prvom rade zabezpečuje dokonalú kontrolu nad svojim politicko-podnikateľským projektom a v druhom neumožňuje širšiemu

okoliu akokoľvek reálne korigovať správanie svojho lídra. Je síce fakt, že model mikrostrán je na Slovensku nový trend. Niečo podobné sú aj „Svedkovia Sulíkovi“ alebo inak SaS, všetci sa zmesia do jednej trochu väčšej zasadačky, ale OĽaNO s pôvodne štyrmi, dnes asi s trinástimi členmi je „onakvejší“ politický hard core.

Podme však k dnešku. Matovič chápe, že v nijakej normálnej strane by pre svoje osobnostné vlastnosti nemal šancu dlhodobejšie si udržať post lídra. Preto „obskúrny“ charakter OĽaNO je jeho jediná spása. Politika je však kolektívny šport a Matovič ako výostne nevyočítateľný hráč nevyhováje nikomu – ani koalícii (paradoxne, keďže v podstate rozbiť opozíciu, tak jej prekáža menej), ani opozícii. A tak sa hľadá spôsob, ako využiť politický potenciál OĽaNO a zároveň jeho deštruktívny potenciál eliminovať.

Mimochodom, pokusy niektorých poslancov OĽaNO štandardizovať stranu boli jasne čitateľné už v minulom volebnom období. Vtedy sa o to dôrazne pokúsil Alojz Hlina, neuspel a musel sa porúčať. Dnes je však situácia o dosť iná. V klube

KOMENTÁR

OĽaNO sa totiž našla osoba, ktorá dokázala Matoviča zatieniť. Je to Veronika Remišová, ktorá sa práve preto nemohla stať tieňovou premiérkou. Dnes sa v zákulisí odohráva tuhý boj, ktorý sa však už dostal aj na verejnosť. Najefektívnejším spôsobom, ako OĽaNO „znormálniť“ je, donútiť hnutie transformovať sa na normálnu stranu. Limitovať počet členov povedzme na päťsto, dať podmienu, že štruktúry hnutia musia byť vo všetkých krajoch a aspoň v polovici okresov. Takáto

strana by mala mať aj nejaké regionálne štruktúry, celoslovenské orgány, revíziu či rozhodcovskú komisiu alebo dozorný výbor, ktorý dohliada na dodržiavanie stanov, ako aj na hospodárenie so straníckymi finančnými prostriedkami.

Táto skutočnosť bola známa už dávno, nakoniec Danko na začiatku svojho mandátu ohlásil, že bude iniciovať prijatie takejto právnej normy. Vtedy sa stal terčom kritiky, posmechu a spochybňovania nielen od týchto neštandardných strán, ale najmä od presstitujúcich médií. Dnes sa situácia zmenila. Ikona mainstreamovej žurnalistiky Marián Leško v hlavnej spravodajskej relácii verejnoprávnej RTVS vyhlásil, že takáto strana by v nijakom normálnom demokratickom systéme nemohla existovať. Leško podporil Danko, čo je, akoby zamrzlo peklo. To svedčí o jedinom. Mediálny mainstream a vplyvní ľudia z opozície sa rozhodli, že Matoviča treba obetovať a eliminovať.

O čo ide, je pritom jasné. Ak by OĽaNO malo povedzme päťsto členov, šanca, že si Matovič dlhodobo udrží post lídra strany, sa limitne približuje k nule. To, že Matovič je chodiaci problém, si uvedomuje každý, kto disponuje elementárnou mierou

súdosti. Teraz ide o to, ako jeho deštruktívne sklony potrieť a ponúknuť namiesto neho prívitejšiu tvár.

Model, ako to urobiť, je známy a odskúšaný. Keď v roku 2010 SDKÚ po sérii škandálov, ktoré vyvrcholili megakauzou týkajúcou sa jej financovania, prudko padala na dno, straníci dokázali v pude sebazáchovy stiahnuť Dzurindu z kandidátky a na post lídra si vybrali Ivetu Radičovou. Dnes sa o niečo podobné pokúšajú aj v OĽaNO. Ak má byť OĽaNO platným členom akejkoľvek budúcej koalície, Matovič musí na vedľajšiu koľaj. Je totiž nad slnko jasné, že každému prípadnému koalíčnému partnerovi viac hlasov odpudí, ako prinesie. Koalícia Matoviča s Bugárom alebo Danko s Matovičom je absolútne vylúčená.

Inak povedané, potenciálnemu koalíčnému partnerovi prinesie osem či deväť percent, ale odpudí minimálne dvanásť až štrnásť percent. Čistá bilancia Matoviča je teda minimálne mínus šesť až osem percent. Túto tristnú skutočnosť si uvedomuje každý z politických hráčov, preto spustili akciu Rošáda. Uvidíme, ako sa to nakoniec skončí. V SDKÚ takýto trik na chvíľu zafungoval, otázne je, či nájdu dosť sil na jeho presadenie aj v OĽaNO.

Islamskí exponenti hromžia

Eva ZELENAYOVÁ

Vyššie štyridsať rokov sme si pripomínali Víťazný február (1948), keď komunisti prevzali moc v Česko-Slovensku. Trochu neskôr – 20. februára 1951, poslala komunistická justícia na smrť obesením troch absolventov trenčianskeho gymnázia – Antona Tunegu, Alberta Púčka a Eduarda Tesára. Pri štvrtstoročnici Slovenskej republiky kdekto odmeňoval ľudí za zásluhy o jej vznik, ale ani prezident republiky si nespomenul na martýrov, ktorí za samostatnosť Slovenska položili život. A neboli to len trenčianski gymnazisti...

Rozhovory s politickými väzňami komunizmu naznačujú, že aj tí, čo statočne kládli odpor proti totalitnému režimu, dnes neradi spomínajú na toto obdobie. Dokonca brat popraveného Antona Tunegu Milan si pre časopis politických väzňov

pochvaloval prácu v PTP. Vraj tam zarobil podstatne viac než doma v civile. Samozrejme, že vyvolal odozvu u pétépákov, ktorí s ním slúžili. Vyšlo najavo, že vedenie stavebnej firmy, v ktorej Milan Tunega pracoval, cítilo s jeho rodinou, ktorá

POZNÁMKA

nielenže nedostala nijaké lístky na potraviny, ale aj sestru odsúdili na desať rokov väzenia. Bál sa Milan hovoriť pravdu? Túto otázku mu kladú aj jeho kamaráti z pétépe. Milan Tunega však nie je jediný, ktorý už chce mať pokoj.

Pápež Ján Pavol II. počas jednej z prvých návštev Slovenska vyzval Slovákov, aby sa nebáli. Strach zbavuje človeka dôstojnosti, svojprávnosti. Ján Čarnogurský, niekdajší predseda KDH, sa z bra-

tislavskej tribúny prihovárал priaznivcom opačným slovníkom. Hromžil na vtedajšiu vládu Vladimíra Mečiara slovami: „My ich naučíme báť sa!“ K takémuto zvolaniu sa znížil človek, ktorý sa na sklonku osemdesiatych rokov stal symbolom boja proti totalite. Nie je však jediným normalizátorom politických pomerov spomedzi tých osobností, ktoré sa dokázali postaviť totalitným praktikám. Odrazu im pluralitná spoločnosť prekáža.

Rozdiel medzi pozostalými povojnovými bojovníkmi proti komunizmu a neskoršími odporcami sovietskej ideológie moci je značný. Tí prví bojovali aj za slovenskú štátnosť. Novodobí normalizátori sa netaja tým, že pri pohľade na slovenský štátny znak sa im dvíha žalúdok (F. Šebej, poslanec NR SR). Nemajú nijaké národné povedomie.

Víťazný február zvíťazil. A preto sa ani neusilujú dať slovenským dejinám celistvosť. Ale tých, ktorí sa hlásia k svojmu národu v časoch dobrých aj zlých, považujú za extrémistov, ba aj fašistov. A seba za etalón demokracie.

Veľmi príznačným pre týchto tzv. demokratov bolo nedávne podpísanie sa pod verejnú výzvu, aby premiér neurážal ľudí pre ich náboženstvo. Prekážalo im, že Robert Fico v relácii Sobotné dialógy pri hodnotení bezpečnosti ako predpokladu na rozvoj slovenského cestovného ruchu povedal: „Turisti chcú prísť k nám, kde nie sú výbuchy, kde nebudú na námestiach otravovaní moslimami.“ Pod výzvou nájdeme mená, napríklad Ondrej Prostedník, evanjelický teológ; František Ábel, evanjelický teológ; Andrej Bán, reportér; Mohamad S. Hasna, imám; Islamská nadácia na Slovensku; Martin Kováč, starokatolícky kňaz; Jozef Lenč, politológ; Anna Polcková, evanjelická fararka. No títo ľudia neprotestovali, keď plagáty k filmom Únos a Mečiar či scéna v divadelnom predstavení Natália urážali katolíkov. Neozvali sa ani katolícki biskupi. Islamisti sa aj preto nevzdávajú...

AKO BOLO, ČO BOLO

Kedysi sa v kaviarni Luxorka stretávali špičky slovenského umenia. Ako mladý redaktor som zapadol do partie pamätníkov. Spolu s dramaturgom Lacom Obuchom, hercom Gustom Valachom, prekladateľmi Slavom Hečkom, Lacom Kissom-Jánskym a so spisovateľom Lacom Ťažkým tu sedával prvý dramaturg činohry SND Ján Sedlák. Posledný menovaný rozprával o svojom vzťahu s Andrejom Bagarom. O tomto veľkom hercovi mi rozprával môj starý otec. Keď s divadlom zavítal do Zvolena, nikdy neobišiel jeho obchod naproti Nupodu na Rázusovej ulici. Starý otec miloval pekný spev a Bagar spieval skvele. Bagar miloval víno, ktoré mu môj starý vďačne nalieval.

Jano Sedlák prehovoril aj o incidente, pri ktorom 14. apríla 1939 zatkli Bagara na bratislavskom moste a odviekli do väzenia v Nemecku. Jedni tvrdia, že v rozjarenom stave vynadal nemeckým vojakom. Alexander Mach, ktorý popíjal v Luxorke s Lacom Novomeským, v knihe Z ďalekých ciest o tom napísal:

„Novomeský chránil Bagara, ktorý bol vo Viedni v rukách ríšskych súdov s ťažkým a už dokázaným deliktom, kde dávali sekeru aj za menšie veci, a jeho prípad bol jeden z najťažších. Dostali sme ho do Bratislavy s odôvodnením,

Vit'azstvã rozumu nad politikou

Peter Valo

že ide o nášho štátneho občana – i keď býval v Petržalke.“ Dnes musí byť nepochopiteľné, že člen vtedy zakázanej komunistickej strany mohol orodovať za straníckeho kolegu u ľudáckeho ministra vnútra a vyhovel mu.

K oslobodeniu Bagara prispeli aj Machov tajomník a neskorší konzul vo Viedni Jozef Slivka a veľvyslanec v Berlíne Matúš Černák. Z väzenia sa vrátil v októbri 1940. Do divadla ho neprijali. V novembri nastúpil do bratislavského rozhlasu

ako režisér a herec. Spočiatku pôsobil pod menom Ján Minárik. Od apríla 1941 pracoval pod vlastným menom ako šéfredaktor. Práve v Luxorke oslovil po porade s divadelným intendantom Dr. Ludovítom Brezinským dramaturg

udaniach nasledovali politické tlaky. Zloducha v politike prvej Slovenskej republiky Karmasina síce odsúdil Národný súd na smrť, ale pri plnej politickej angažovanosti umrel na starobu v Nemeckej spolkovej republike v roku 1970.

Andrej Bagar s úspechom vystúpil v Rostandovom Cyranoovi z Bergeracu (1942) a Géraldyho Lúbosti (1943). V roku 1944 založil v Martine Komorné divadlo a neskôr v SNP Frontové divadlo. Po vojne bol riaditeľom SND a pôsobil vo vysokých politických funkciách, čo využil na vybudovanie rozvinutej divadelnej siete.

Bagar nezabúdal, ani keď bol na výslni. V procese pred Národným súdom svedčil na prospech Matúša Černáka. V roku

1961 vyhazovali Jána Sedláka z Pedagogickej fakulty. Dôvod? Robil dramaturga v činohre SND za prvej Slovenskej republiky. Bagar napísal na vedenie školy ostrý protest a Sedlák bol zachránený. Divadelný kritik Milan Polák napísal: „Nejeden divadelník, odpísaný politickými inkvizitormi tých čias, našiel podporu a účinnú pomoc práve u Bagara. Jeho politické presvedčenie mu nikdy nebránilo, aby uznal talent, sklonil sa pred ním a pomáhal jeho rozvoju.“ Po vojne zamestnal v divadle Gustáva Valacha napriek tomu, že sa vrátil z Rakúska, kde bol s exilovou vládou. Znovu prijal na divadelnú fakultu Olda Hlaváčka, ktorý si odsedel rok v banskobystrickej base za vykonštruovanú urážku predstaviteľov ZSSR.

Bagarov príbeh symbolizujú víťazstvã zdravého rozumu nad politikou. Najprv v boji o jeho záchranu a neskôr, keď on zachraňoval iných. Sochu veľkého herca z bratislavského námestia odpratali. V Nitre v roku 1979 pomenovali podľa neho divadlo, ktoré sa pod týmto názvom, chvalobohu, zachovalo.

TAKŽE TAK

Aj pre „úroveň“ nášho rádio-televizného spravodajstva a publicistiky – vrátane verejnoprávneho, všetci, čo chceme vedieť viac o svete, ale koniec koncov i o nás, sledujeme český spravodajský okruh ČT24. A tak detailne vieme, aké búrlivé týždne predvolebnej kampane pod heslom *Všetci proti Zemanovi* prežívali susedia Česi. A spolu s nimi sme potom trpeli pri napínavom sčítaní hlasov v druhom kole pri druhých priamych prezidentských voľbách v Česku.

Prahu Česko porazilo...!

Mnohým nám odľahlo, že napriek tomu, že sa na boj proti Zemanovi využívali všetky finty, všetky spôsoby masívneho verejnej mienky médiami na americký spôsob vrátane aj toľkokrát už „osvedčeného“ manipulovania výsledkov predvolených prieskumov verejnej mienky na Hradčanoch ostane Zeman.

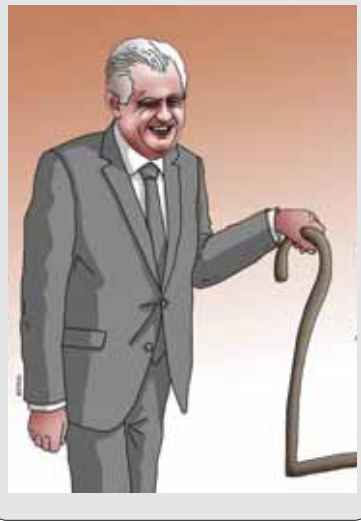
Exprezident Klaus si hneď po oznámení výsledkov volieb s potešením povzdychol, že „selský um“ ešte v Česku nevymrel. A ktosi iný poznamenal, že Česko teda porazilo hlavné mesto Prahu. Lebo Praha, akosi samozrejme a už tradične, bola na druhom brehu.

Aj u nás máme dve entity: Slovensko na východ a sever od bratislavských Zlatých pieskov a Bratislavu. Naše hlavné mesto na rozdiel od Prahy je na okraji Slovenska nielen ideologicky, ale aj geograficky. Ale to je vlastne jedno, Praha ako Bratislava. Prečo vlastne? Preto, že v hlavných mestách je na štvorcový meter viac akýchsi „elit“, ktoré načúvajú „tepu Západu“. Preto, že v hlavných mestách sídlia redakcie médií, ktoré tu i tam ovláda prevažne zahraničný kapitál? Že tu a tam v hojnom počte „pracujú“ mimovládky mocne podporované dolármi štedrého Soroša? A že sú tu aj tam zahraničné ambasády?

Mnohých spomedzi nás potešilo, že v Česku napokon a napriek všetkému tesne, ale predsa len vyhral politicky a rétoricky podkutý Zeman, a to napriek tomu, že Slovákovi už niekoľko ráz prostorekto nahneval („federatívna republika“, popradské pivo na „čistenie protéz“ či nešetné vyjadrenie o Dubčekovi). Ono to ani nie tak Zeman, potešilo nás najmä to, že Česko porazilo Prahu. V nádeji, že aj Slovensko bude porážať Bratislavu, že ju porazí pri budúcoročných prezidentských voľbách.

Aby sme si však boli načistom: porážať Bratislavu neznamená porážať Bratislavčanov, a tobož už tu narodených. Veď mnohí, ktorí nám vládnu, nijakými Bratislavčanmi nie sú. Prichádzajú sem na (často skrátene) týždňovky.

Marián TKÁČ

S Denisou STANISLAVOVOU o životnom opuse, po ktorom sa zľahla zem

Poklad vytrhnutý z reliéfu domoviny

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív D. S.

S menom Ivana Stanislava, ktorého pätnásť výročie smrti si pripomenieme tretieho marca, sú nerozlučne spojené hudobné vydavateľstvo OPUS či Bratislavská lýra. Narodil sa v rodine významného slovenského jazykovedca, slavistu Jána Stanislava. Bol redaktorom Večerníka, spevákom aj diplomatom. Jeho dcéra Denisa, s ktorou sa rozprávame o tvorbe jej otca, žne úspechy skôr za hranicami Slovenska než doma. Je vyštudovaná muzikologička, speváčka, poetka, spisovateľka. Za ostatnú siedmu knihu anglickej poézie s básňou venovanou kráľovnej Alžbete sa jej dlhoveká britská panovníčka sama písomne poďakovala...

• S vaším otcom sa spája slovenské hudobné vydavateľstvo Opus. Bol jeho riaditeľom od roku 1971 do roku 1989. S akými pocitmi sa pozeral na jeho likvidáciu?

Som presvedčená, že zábery na likvidáciu Opusu predchádzali ešte novembrom '89, keďže môjho otca odstránili z funkcie v septembri toho roku. Vzápätí Opus z nepochopiteľných dôvodov zaradili do prvej vlny kupónovej privatizácie napriek tomu, že vykazoval vynikajúce hospodárske výsledky. Mal zisk devätnásť miliónov

INTERVIEW

vtedajších korún a vybudovanú kompletnú technicko-výrobnú základňu. Výrobný a prevádzkový areál na Mlynských nívach bol činný od roku 1985 a zahrňoval najmodernejšie európske nahrávacie štúdiá, ako i administratívnu budovu a sklady, čo do budúcnosti sľubovalo ešte väčší rozvoj tejto kultúrnej inštitúcie. Vtedajší výber nahrávacej techniky som odkonzultovala s mojim priateľom, ktorý produkoval Georgea Michaela v Londýne, a uznal, že rovnaké zariadenie a mixážne pulty sa v tom čase používali aj pri nahrávaní produkcie svetových hviezd. Z hľadiska funkčnosti, progresivnosti a moderného napredovania v rámci kontextov svetovej hudobnej scény, lebo otec sa usiloval najmä o medzinárodný kontext tejto výsostne národnej inštitúcie, dôvodu nebolo. Som presvedčená, že išlo len o prevod do vopred pripravených súkromných rúk. V nijakom prípade nešlo o profesionalizáciu a modernizáciu hudobného vydavateľstva, o čom svedčí postupná likvidácia všetkých súčastí Opusu. Zostali len torzá národného hudobného archívu v súkromných rukách. Nasledky sú hlboké, slovenská hudobná kultúra nemá pevnú základňu, ktorú každý tvorca i interpret potrebuje, inak je to

Bratislavská lýra bola festivalom, kde sa prejavil manažérsky talent Ivana STANISLAVA, ktorým dokázal pritiahnúť do slovenského hlavného mesta mnohé spevácke hviezdy. Aj Karel GOTT je jej prvý víťaz s pesničkou *Mám rozprávkový dom*.

iba umelec na voľnej nohe vďačný za každú recepciu. Takže z profesionálnej úrovne sme sa dostali do amatérskeho raja závislého od sponzorov. Stav a vývoj rúcania chrámu umenia videl otec ako jasnozrivý človek svetovej duše skepticky – ako vyňatie kultúry z reliéfu domoviny.

• Opus vstúpil na slovenskú hudobnú scénu v období tvrdej normalizácie, napriek tomu vydavateľskú politiku inštitúcie to výraznejšie nepoznačilo. Ako to otec dosiahol?

Ako veľký hudobný diplomat. Opus vznikol na základe federatívneho usporiadania našich štátov a prevzal na Slovensku funkciu, ktorú až dovtedy zastávalo jediné česko-slovenské vydavateľstvo Supraphon. Tým sa začala systematická práca mapovania a zaznamenávania slovenskej hudobnej scény, čo bolo dovtedy nedostatkom. To si otec v tom čase uvedomoval ako interpret a výrazne túto situáciu kritizoval ako redaktor Večerníka, čo si všimol vtedajší minister kultúry Miroslav Válek. Na základe jeho úsilia a iniciatív ho poveril touto zodpovednou úlohou.

• Treba tiež povedať, že Opus sa zamerával na mapovanie slovenskej hudobnej kultúry, čím dostala národnú tvár. Ak vezmeme do úvahy, že váš otec bol synom významného slovenského jazykovedca Jána Stanislava, bola táto orientácia pochopiteľná. Nenarážal na nepochopenie?

Naopak, veď zlaté jadro nášho skladateľského pokladu, spomeňme Eugena Suchoňa, Jána Cikkera, Gejzu Dusíka..., si pokorne vážilo úsilie o zdokumentovanie, archivovanie ich celoživotnej tvorivej činnosti, ako i celosvetovú prezentáciu na profesionálnej vydavateľskej úrovni. Vďaka Opusu mali naši poprední kompozitisti možnosť prezentovať sa na hudobných nosičoch v Japonsku, Amerike i celej Európe.

• Váš otec bol aj zakladateľom veľmi úspešného hudobného festivalu Bratislavská lýra. Sám bol tiež spevák, redaktor. Vy akoby ste kopirovali jeho umeleckú dráhu. Ste novinárka, píšete básne, spievate. Ako by ste porovnali Bratislavskú lýru s dnešnými hudobnými festivalmi?

Muzikologička, speváčka, ale aj poetka a spisovateľka Denisa STANISLAVOVÁ.

Vychádzam z jeho spomienok, bohatých na unikátne nápady, ktoré dokázal vtesnať do éry zataženej boľavou ideológiou, obmedzeniami, aby naskočil na dynamiku času a čarom dobrej myšlienky osvietil aspoň na okamih chvíle, ktoré tu vtedy tiekli inak. Mal revolučné nápady, veď na Lýru dokázal priviesť aktuálne svetové hviezdy, nielen azda najväčšieho britského skladateľa pop hudby Lesa Reeda, autora prelomových hitov Toma Jonesa, Engelberta Humperdincka, Connie Francisovej, Elvisa Presleyho, ale i mnohé vtedajšie kompozičné a dirigérske ikony. Hrdinsky menil dobu. Dnes v období slobody len mechanicky aplikujeme, festivaly nie sú ani svetové, ani slávnosťami a ani autorskými súťažami. Všetko sa sústreďuje len na zábavné programy. Povrchná, mechanicky preberajúca konzumná zábava. Kultúra má byť pokladom národa, má mať vzdelávacie a oblažujúce čaro, formovať dobu, a nie prispôbovať sa jej konzumentskému stavu.

• Na sklonku života sa Ivan Stanislav stal veľvyslancom v Chorvátsku. Dzurindova vláda ho však „odmenila“ odvolaním z postu a na ministerstve zahraničných vecí mu ponúkla prácu stolára. Toto surové poníženie človeka, ktorý tak veľa urobil pre Slovensko, iste malo dosah na jeho zdravie. Ako sa s tým vyrovnával?

Mnohí tu žijeme s ťažkým bremenom sklamaných otcov, pod oblakmi neurovaných krívd. Jeho zásluhy nemožno znížiť takým žalostne nízkym konaním. Akoby sme tu mali tak trochu všetci vo veku onú „mzdu mnohých námah“. Na našej добрôte a plachosti si potom ustelie vždy iným nádorom nakazená doba, ktorá nájde svojich oddaných „vý(po)pravcov“. Mnohým sa už usilovali vyrvať dych, no treba rátať i s tým, že raz sa pozrú na naše časy iní objektívnymi očami.

MEDZI NAMI

Diskusia okolo prezidentských volieb v Čechách a mudrovanie analytikov v Prahe i Bratislave pripomínajú atmosféru súdneho dňa. Víťazstvo Miloša Zemana a „jeho Slovák“ Babiša vraj vrhne krajinu a celú Veštvorku ešte viac na Východ do náručia ruského medveďa, ďalej od hodnôt Západu. Akoby najvyššou západnou hodnotou bolo masové prijímanie nelegálnych migrantov v Európe a hľadanie spoločného nepriateľa v Moskve, ktorá ohrozuje naše hranice a vrcholy našej demokracie. Príkladov, kam až môže zísť hystéria Pražskej kaviarne v súzvuku s našou Bratislavskou kaviarňou, by sa našlo neúrekom.

Nie náhodou obe kaviarské society vynášali do neba slovenského prezidenta Kisku ako vzor pre akademika Drahoša, ktorý by v pozícii politického amatéra poslušne načúval pokynom svojich bábkovodičov. Ak aj prehladneme kuloárne reči o načúvacích Drahošových falošných okuliaroch bez dioptrií, tak sú tu ešte v hre nevyjasnené desiatky miliónov vložené do kampane tohto snliečarského kandidáta. Kiskovi sa milióny jeho firmy KTAG rentovali, Drahošovi sponzorské peniaze nie. Aj keď je podľa pravidiel slobodného trhu

politické podnikanie bez investov čistý amatérizmus, tentoraz to profesionálom z pražského okruhu nevyšlo. Priatelia Miloša Zemana si po víťaznom ťažení svojho favorita vydýchli: „Neskiskovateli sme!“ Treba im a rovnako aj dolným miliónom českých občanov zagrátulovať.

Poplach v elitárskom skleníku

Ludovít ŠTEVKO

Ak ktosi z pražského elitárskeho skleníka (a takých bolo dosť) porovnával ostrakizovaného Zemana so závideniahodným Kiskom, veľmi sa mýlil vo svojich posudkoch a porovnaniach. Zeman nebol závislý od svojich poradcov, nemuseli mu písať prejavy, on si ich koncipoval sám vo svojej hlave, ktorá mu slúžila oveľa lepšie ako nohy. Kiska mal slabšiu hlavu, ale výborné nohy, pochopil svet od Maldív po Ameriku, počas kampane navštívil košických scientológov a neskôr – už ako prezident – si zabehol do Kyjeva a Nairobi, potom doma živoľne vystúpil na Kaščákovskej Pohode (podnikateľ dostal za zásluhy o svoj biznis štátne vyzna-

menanie). Zoznam štátnických návštev nášho prezidenta nebude úplný, ak nespomenieme jeho výjazd za chovateľmi akváriových rybičiek v Turčianskych Tepliaciach, lebo ako poznamenal na besiedke pred novinármi, v Poprade vlastní rodinné veľkoobjemové akvárium a zrejme sa cíti tak trochu odbor-

tel západných hodnôt, ktorý si dovoli osočovať perverznú skupinu Pussy Riot, potom navštíviť východných nepriateľov – Vladimíra Putina v Moskve a Si Ťin-pchinga v Pekingu, a uzatvoriť významné obchody pre Českú republiku bez toho, aby si pýtal dovolenie od komisariátu Európskej únie a istej zámorskej ambasády.

Nuž, nie je prezident ako prezident, niekto má v hlave a niekto v nohách, niekomu ústia do vrecka peniazovody z firiem, iný má len chalupu kdeś na Vysočine a jedinou funkčnú zbraň – ostrovtip a iróniu, ktorá poburuje jeho nepriateľov. Zaujímavé je, že v českých prezidentských voľbách zvíťazil drzý intelekt a priama chlpská reč nad uhladenosťou, o ktorej málokto vedel, čo sa za ňou skrýva. Teda okrem tých našepkávačov v uchu uhladeného kandidáta. Z výsledku českých prezidentských volieb vyplýva do budúcnosti pre slovenského voliča poučenie: Nie je všetko zlato, čo sa blyští v médiách a vo weboch mimovládnych organizácií. Okrem toho hovoriť o havlovskej nepolitickej politike či nestrannosti je bohupusté zavádzanie naivného publika. Politike sa nedá uniknúť, produktom politiky je prezident Kiska aj prezident Zeman. Je na voličoch, aby zväzili, aká politika a pre koho je lepšia.

Spoločnosť a politika slovenských západných susedov sa menia České voľby a naša slovenská realita

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

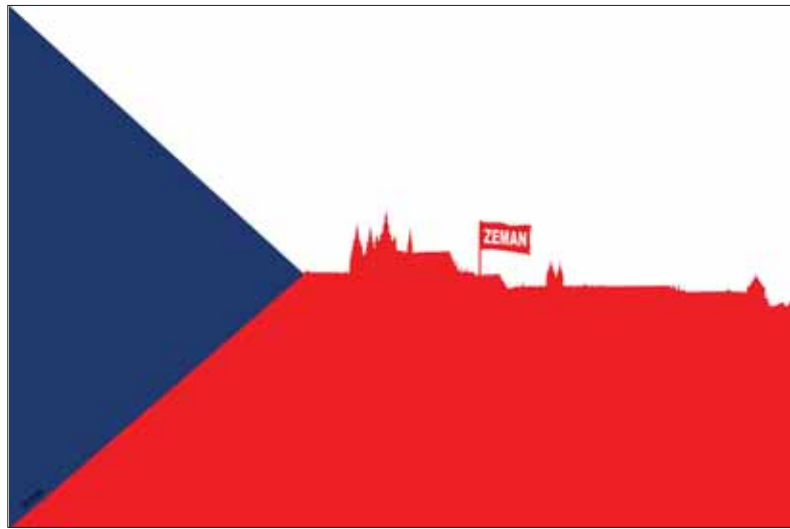
Voľby u bezprostredných susedov Slovenska, ale aj vzdialenejších v Nemecku ukázali, ako sa zásadne zmenila spoločnosť a možnosti politiky v globalizovanom kapitalizme a ako to priam ničí sociálnu demokraciu aj v štátoch, kde má storočnú tradíciu. A zároveň posilňuje a dramaticky dopredu posúva národné konzervatívne sily a protestné strany.

Česká politika pre nás do istej miery predstavuje ak nie spojené tak prepojené nádoby. Pre Slovensko je česká politika v tomto roku výročí a v tomto štádiu problémov ešte stále nereformovanej Európskej únie a posilňovania NATO aj kriticky nastavené zrkadlo.

■ SLOVENSKÁ STOPA

České prezidentské voľby koncom januára, v ktorých sa tesným výsledkom udržal v kresle doterajší prezident, niekdajší sociálny demokrat Miloš Zeman proti vyzývateľovi, bývalému predsedovi českej akadémie Jiřímu Drahošovi, obsahovali výraznú slovenskú stopu. Na veľkej ploche to pre RTVS v hlavných správach mal možnosť povedať priamo vyzývateľ Drahoš: jeho deklarovateľným vzorom je slovenský prezident Kiska, lebo ukázal, že sa dá poraziť stranícky rutinér. Prezidenta Zemana označil pritom za predstaviteľa starého odchádzajúceho sveta politiky prepojenej o. i. s mafiou.

To, že slovenský prezident je pre niekoho v Česku vzorom, nie je dôvod na uspokojenie. Je to presne naopak – výstraha. Je v tom zasa demonštrácia názorov liberálnych elit len v inom vydaní. Stále náročnejšie spravovanie vecí verejných, zložitejšie vzťahy s celou bruselskou štruktúrou a rozkolísanou politikou veľkých európskych štátov, nesamozrejme susedské vzťahy prakticky vo všetkých smeroch vyžadujúcich opatrnosť politiky a schopnosť diplomacie – to je pre isté kruhy aj na Slovensku len stranické rutinérstvo. Je to nebezpečný trend, treba sa ho vyvarovať. Vidíme politiku opozície, ktorá je presvedčená, že tisícami maličkostí uštvie aj vládneho slona. Grassalkovičov palác zasa oceňuje ľudí, čo sice nemohli zabrániť vzniku slovenského demokratického štátu, ale urobili všetko pre to, aby ho ovládli. Vidíme exponentov bezbrehého liberalizmu a ničím neobmedzovaného kapitalizmu, v ktorom

sa má každý postarať o seba sám. Tí odrazu preškrávajú vládu, že ešte neuporiadala ten Augiášov chliev, ktorý tu sami zanechali...

■ KISKOVÍ MEDAILISTI

Na nedávnom stretnutí matičného historického odboru kmeňový autor Slovenských národných novín a Literárneho týždenníka politológ strednej generácie Roman Michelko kriticky poukázal na zlyhanie tzv. elit. Povedal, že rozkol VPN – hlavnej sily po roku 1989, nastal práve preto, že vedenie nebolo schopné a nechcelo ísť do exekutívy. Nemalo na to, a preto si našlo človeka, ktorý všetko vedel, ale ho chcelo kontrolovať aj priamo direktívne riadiť.

Po štvrtstoročí dnes týchto ľudí vyznamenáva prezident Kiska najvyššími slovenskými vyznamenaniami bez toho, aby priniesli nové myšlienky. V januári 2018 nie sú nositeľmi nijakej hybnej idey, prospešnej štátu a jeho obyvateľom. Nič nové teraz nepriniesli. Iba nám pripomenuli, že od roku 1945 bolo VPN (na rozdiel od „buržoázneho nacionalistu“ Husáka či Dubčeka a dubčekovcov) prvou garnitúrou, ktorá chcela s Havlovou Prahou splyvať

a nebola jej rovnocenným partnerom. Na rozdiel od Januára 1968, ktorý sa dá písať veľkým písmenom, lebo priniesol zásadnú zmenu, Kiskov január sa píše s malým písmenom, lebo priniesol politikárčenie. Demonštroval, čo by sme tu štvrt storočia mali, keby sa už vtedy po roku 1989 presadili dnes vyznamenávaní odporcovia slovenskej štátnosti. Bol by to monopol uznávania len vlastných, a to vo všetkom. To je politika týchto kruhov, ktorá neraz pripomína minulé, ako keby sa dalo žiť z konfrontácie, ako keby platil duch hesla, kto nejde s nami, ide proti nám – teda hesla, ktoré tu naposledy určovalo politiku v päťdesiatych rokoch, v rokoch stalinizmu.

■ SUSEDSKÉ ZRKADLO

V českom volebnom zrkadle vidíme aj nebezpečnosť opätovného úsilia liberálnych elit povýšenecky sa stavať k tzv. straníckym rutinérom. V Česku vidíme to, ako to pripieva k rozdeleniu spoločnosti, k rozkolu národa. Pre Slovensko je poučné, že dnes nie je vládcen českou nevyrovnanou spoločnosťou a nevyrovnanými pomermi, ale môže si slobodne vybrať, v čom

bude a v čom nebude podporovať Zemana. Dnes je nepredstaviteľné, žeby sme boli voliči v jednom štáte, v jednej federácii, kde politik môže v roku 2018 visieť na šnúrkach gati či už protestnej strany Pirátov, prispôbových nostalgikov komunističkej strany či európsky nepriateľných okamurovcov.

Je však jeden prevelký otáznik. Analytici českých volieb sa budú zaoberať tým, ako prezident Zeman potreboval na zvolenie hlasy masy voličov hnutia ANO Andreja Babiša, ale teraz po zvolení sa karta obrátila a predseda vlády Babiš potrebuje prezidenta Zemana, aby sa udržal v pozícii, že bude zostavovať vládu. Tá politická hra, to politické divadlo, čo obaja predvádzajú už dlhé týždne, je taká česky pozoruhodná hra nervov, že znovu vidíme výhodu, že slovenská politická scéna si môže slobodne vybrať, koho a čo v Česku podporí a nemusí splyvať s českou politikou, ako to bolo vždy v krízach počas celého XX. storočia.

■ VLÁDNE VÁŽKY

Nezodpovedaná však zostáva otázka, čo reprezentuje masová podpora pre ANO Andreja Babiša, taká masová, že ju potreboval v prezidentských voľbách Miloš Zeman, a taká jednoznačná, že ANO nástoji na Babišovi ako predsedovi vlády. Čo ak na rozdiel od iných strán nie nie sú hlasy protestu, ale, naopak, nádejania sa, že miliardárov cieľ nie je moc, ale úsilie usporiadať veci.

České voľby nastavili zrkadlo aj slovenským médiám. Najkritickejšie na to poukázal vo svojom blogu profesionál Štefan Nižňanský. Pre moderátora môže byť efektívne stáť pred panorámou pražského hradu, Hradčan a tvrdiť, že voľby ukážu, či sa pohnú smerom na Východ alebo Západ, ale až také negatívne hodnotenie názorov prezidenta na Európsku úniu a hlasnej kritiky protiruských sankcií nezodpovedá realite. Hradčan si len zachovali a rozšírili priestor na vlastný názor a postup v oblastiach, kde Európska únia nerovnovážne zastáva záujmy všetkých členských štátov a EU ako celku. Slovenské verejnoprávne médiá by nemali byť súčasťou ostrej vlny negatívneho hodnotenia prezidenta Zemana. Mali by sme vidieť, že presadzuje nevyhnutnú reformu Európskej únie tak, aby sa na nadnárodnej úrovni riešili záležitosti, o ktorých majú rozhodovať členské štáty.

FINANČNÝ SERVIS

Národná banka Slovenska ako strážca finančnej stability zadlženosti domácností sa rozhodla prijať s účinnosťou od 1. 1. 2018 opatrenie, ktoré sa týka schopnosti žiadateľa o úver splácať maximálnu mesačnú splátku v závislosti od jeho čistého príjmu, počtu detí a tiež potreby mať nevyhnutnú finančnú rezervu. Opatrenie má zabezpečiť, aby komerčné banky neposkytovali vysoké objemy úverov aj občanom s nižšími príjmami. Slovenská centrálna banka sa už vlni usilovala rôznymi opatreniami znížiť riziko nesplácania úverov. Okrem iného znížila objemy poskytovaných úverov zo sto percent ceny nehnuteľnosti na osemdesiat percent...

Budúcnosť podľa finančných vzorcov

Banky nemali pred účinnosťou prijatého opatrenia rovnaké spôsoby na posudzovanie bonity žiadateľa o úver. Teraz dostali jednotný vzorec, ako vypočítať jeho schopnosť úver splácať aj pri zvyšovaní úrokov a strate budúceho príjmu. Vychádza z čistého príjmu, ktorý v prípade, že občan má priemerný plat na úrovni okolo 730 eur, z ktorého v prípade že nemá dieťa môže maximálne mesačne splácať úver vo výške takmer 447 eur, v prípade jedného dieťaťa takmer 370 eur a v prípade dvoch detí takmer 292 eur. Ak však žiadateľ spláca viaceré úvery, čistý príjem sa znižuje o každú splátku. Po 30. 6. 2018 sa výška mesačnej splátky znižuje v priemere o dvadsať eur.

Okrem maximálnej mesačnej splátky z úveru stanovila NBS aj povinnosť mať finančnú rezervu – a sice do 30. 6. 2018 vo výške pätnásť percent z čistého príjmu, po tomto termíne až dvadsať percent. O konkrétnej maximálnej mesačnej splátke úveru je každá banka povinná vopred pred podpísaním úverovej zmluvy žiadateľa o úver informovať.

NBS vysvetľuje dôvody tohto opatrenia ako krok na ochranu občanov s nižšími príjmami pred nadmerným zadlžovaním. V skutočnosti však dochádza k predlžovaniu času splácania poskytnutého úveru, čo je však vždy na prospech financujúcej banky a v neprospech žiadateľa o úver, ktorý tak v konečnom dôsledku zaplatí za vysnenú nehnuteľnosť viac. V roku 2007 bol zavedený štátny príspevok na bývanie mladých do veku tridsaťpäť rokov. Štátny príspevok sa v roku 2017 poskytoval vo výške tri percentá z maximálnej výšky úveru päťdesiatitisíc eur. Od roku 2018 sa podpora mladých zásadným spôsobom mení. Financujúca banka bude mesačnú splátku mladých počítať ako ostatných, bez doterajšieho trojpercentného zvýšenia. Ak mladý občan spĺňa podmienky poskytnutia štátnej podpory, v daňovom priznaní za rok 2018, ktoré sa bude podávať v marci 2019, si môže znížiť daňovú povinnosť maximálne do sumy štyristo eur ročne. Tento postup môže opakovať maximálne päť nasledujúcich rokov čerpania úveru, čím za päť rokov ušetrí dvestisíc eur. V porovnaní s predchádzajúcimi podmienkami poskytovania štátneho príspevku je to však výrazne menej, keďže mladý človek čerajúci hypotéku na bývanie ušetril za päť rokov takmer štyritisícpäťsto eur.

Róbert HÖLCZ

Elektronizácia je kontroverznou medicínskou témou ostatných dní

Má byť lekár aj počítačový expert?

Eva SISKOVÁ – Foto: archív SNN

V rôznych televíziách sú zvlášť populárne seriály z medicínskeho prostredia. Mnohé majú ambíciu ukázať svet lekárov z iného pohľadu, ako sme ho doteraz poznali. Sú to ságy nabité drámami. Popri úspešnej Klinike Grace tróni na obrazovkách novinka The Good Doctor alebo The Resident... Ten posledný seriál sa dotýka kontroverzných situácií a tém. A nadmieru úspešne. Lekári v nich nie sú hrdinovia, skôr sa otvorene riešia ich zlyhania.

Lekári vedia liečiť, no nie všetci sú technicky vybavení tak, že bez problémov sadnú za počítač. Nastupuje nová éra zavádzania elektronického zdravotníctva.

■ ZA POCHODU

Podľa nového riaditeľa Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI) Ing. Petra Blaškoviča sa počas roka objaví ešte mnoho problémov, ktoré takmer „za pochodu“ budú riešiť. Adaptačný proces, ktorý sa dotýka lekárov, nie je jednoduchý, keď si uvedomíme, že z celkového počtu lekárov je aspoň šesťdesiatpäť percent okolo šesťdesiatky. Mnohí z nich zvažujú, či sa im oplatí zostať poskytovateľom zdravotnej starostlivosti. Iní ešte v súčasnosti majú ako základný prostriedok písací stroj a náhle doslova „zo dňa na deň“ musia presedlať na počítače, naučiť sa pracovať so softvérom, ktorý by

mal byť kompaktný s národným zdravotníckym informačným systémom.

■ OBJEKTÍVNE DÔVODY

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (MZ SR) si uvedomuje, že existujú aj objektívne dôvody, pre ktoré sa nie všetci poskytovatelia zdravotnej starostlivosti dokázali pripojiť včas a bude sa na to prihliadať. Nijaký lekár, ktorý nie je pripojený do systému elektronického zdravotníctva

z akéhokoľvek objektívneho dôvodu, nebude preto postihovaný. Ale čo treba dať urýchlene do poriadku, je upraviť zákon. Keďže sa v ňom hovorí o finančnej pokute vyše tritisíc eur za nepripojenie, čo by malo za následok aj rušenie registrácie

lekára v komore, aj následný zákaz vykonávať lekársku prax na Slovensku. Lekári sú za zrušenie tohto paragrafu. V zákone by sa tiež mali špecifikovať objektívne príčiny.

■ KEDY TO BUDE?

Hovorkyňa MZ SR Zuzana Eliášová nám okrem iného povedala, že podnety, ktoré adresujú poskytovatelia na MZ SR sa riešia operatívne v úzkej súčinnosti s NCZI. Ministerstvo zdravotníctva SR je toho názoru,

že elektronické zdravotníctvo prináša v praxi mnohé benefity tak pre pacientov, ako aj pre poskytovateľov vrátane rýchleho prístupu k zdravotným záznamom a k potrebným informáciám. Elektronické zdravotníctvo má pripojiť nemocnice, ambulancie, laboratória a poisťovne.

Čo to bude znamenať pre pacientov? Ako štát dokáže zabezpečiť osobné údaje pacientov voči hackerom? Je ešte viac nezodpovedaných otázok, ktoré budú naliehavo vystupovať zo vzbúreného mora medicínskej mienky.

Elektronizácia si doteraz podľa NCZI vyžiadala vyše 87,8 milióna eur najmä z eurofondov a zo štátneho rozpočtu. Pre mnohých je to krok do tmy. Mladí lekári bez problémov nabehnú na nový systém. Lekári budú môcť čítať elektronické lekárske správy, prepúšťacie správy aj výmenný lístok. Čo však nastane, ak softvér vypovie, objavia sa zádrhy a lekári budú čeliť nielen možným sankciám, ale aj nervóznym pacientom. Pre pacienta sa nič nemení, pre lekára azda všetko! Postupne nastúpia ďalšie funkcie e-Zdravia, ako sú čakacie listiny, elektronické objednávanie, pacientsky sumár. Škoda, že zatiaľ víťazi technika nad realitou praxe samotných lekárov. Vari by bolo bývalo rozumnejšie spojiť silu techniky so životnými skúsenosťami lekárov.

Novinár a spisovateľ Peter ŠTRELINGER – muž z galérie tých, čo lámali ľady strachu Poctivý svedok zrodu republiky a národných novín

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Emil SEMANCO a archiv SNN

Jeden z troch zakladateľov tohto matičného týždenníka je novinár a spisovateľ, rodák z Martina Peter ŠTRELINGER (*1946). Je posledným žijúcim z hviezdnej trojice – chcelo by sa mi povedať triumvirátu – Kaliský, Machala, Štrelinger. To, čo táto trojica vykonala a ako udávala tón a smer v čase, keď bolo treba doslova lúmať ľady strachu, je pozoruhodné. Preto ho aj Roman Kaliský nazval pánom novinárom. V minulých dvoch rokoch si tento pán, pán naozaj, veď je potomok rodu, ktorý do šľachtického stavu povýšila Mária Terézia, vydal svedectvo o sebe v troch knihách: Zlatá voda, Salakúzy, druhé necenzurované vydanie, a strhujúcu bilanciu troch desaťročí Jedenásť povrazov. Tridsať zreteľne čitateľných rokov života jedného slovenského autora...

• **Dovoľ mi začať osobne, lebo to nás posunie do roku 1987 a 1988 – teda do času, keď sa väčšina slovenských spisovateľov zadúšala nadšením nad prvým skutočne európskym kongresom v Budmericiach a ty si chcel vyhlásiť protestnú hladovku, nevyčkával si na november 1989...**

Je to drobný príbeh, ale je súčasťou mojich donovembrových pätnásťročných skúseností, v ktorých som spoznal všetkých slovenských spisovateľov a spisovateľov na Slovensku a videl som, že slovenská literatúra ako celok nekolaborovala. Napísal som vtedy, v onom roku 1987, že či mám na protest vyhlásiť hladovku pred budmerickým kaštieľom, vtedy Domo-om slovenských spisovateľov, ale bolo to po mojich prvých „skúsenostiach“ s ŠTB, keď ma zbilil, dokopali v strede Bratislavy, bolo to po tom, čo som napísal do denníka Pravda kritický článok. Vyhľadávali ma redaktori z Hlasu Ameriky a BBC po vydaní románu Salakúzy, čo mi u nich urobilo meno akoby nepodkupného kritického autora, varovali ma a narychlo v noci som odesťoval do Ľubochne a skrýval sa v chatke vo Veľkej Fatre...

• **V roku 2016 si vydal Zlatú vodu, tam to je, tam sa to čitateľ dozvie. Ako si spomínaš na január 1988?**

Iste máš na mysli pohreb Lídy Pátkovej-Clementisovej, niekdajšej členky Slovenského národného divadla, ktorá zomrela vo veku sedemdesiatšedem rokov. Bola to – ako v mnohých, premnohých veciach potom, snaha Drahoša Machalu, aby som na pohreb do Prahy cestoval ako autor divadelnej hry Hádička o popravenom Clementisovi, zakázanej priamo od L. Pézlaru, vtedy ešte mocného ideologického tajomníka mocenskej štátostrany. Ako jediní slovenskí spisovatelia (zabudol si v otázke, spomenúť, že si s nami v Prahe tiež bol), ako jediní Slováci sme boli na pohrebe a vyslovili sústrast' jej bratovi pánovi Janovi Pátkovi a priznám sa, hľadali sme a našli veniec prezidenta republiky Gustáva Husáka. Aj v tom všetkom už bolo vidno rozdiel medzi Prahou a Slovenskom.

• **Nemôžeme obísť fakt, že si v polovici sedemdesiatych rokov poskytol meno vtedy zakázanému matičiarovi Tomášovi Winklerovi...**

V Matici som sa stretol s plejádou ľudí, ktorí sa zapísali do dejín slovenskej kultúry a literatúry a boli prenasledovaní za postoje v roku 1968. Pravda, v roku 1975 som z Maticy slovenskej musel odísť aj ja, ale vďaka rodákovi Liptákovi Andrejovi Plávkovi som dostal miesto referenta vo zväze spisovateľov, kniha vyšla len pod mojim menom, až po roku 1989 sme verejne priznali to, čo zasvätení vedeli už vtedy, dnes si to azda nevieme ani predstaviť, že z literatúry sa dalo žiť, veď kniha mala náklad pätnásťtisíc kusov, honorár presahoval sedemdesiatšesť korún, to bol takmer dvojnásobný plat referenta! Polovicu som, samozrejme, dal Tomášovi. Išlo o dvojdielnu knihu biografických noviel Kto proti osudu. Reedícia knihy už pod

Trojica mužov – novinárov, zapálených bojovníkov za samostatný slovenský štát, ako sme ich desaťročia vidali na rôznych fórach zasadzovať sa za uskutočnenie tejto stáročnej idey – Drahoš MACHALA, Ján SMOLEC a Peter ŠTRELINGER.

oboma menami vyšla vo Vydavateľstve MS v roku 2014. A stále si ju možno kúpiť...

• **Nedávno ti vyšla opäť v Matici kniha Jedenásť povrazov. Vidíme, ako si v roku 1991 obsiahol národný pohyb až po vznik SR: od eseje o pohrebe Hviezdoslava cez reportáž z rozhárajúcej sa vojny v Juhoslávii až po Vianoce na Krahuliaci, čo založilo tradíciu vatier v symbolickom strede Európy...**

Boli sme, lebo sa to týka aj Drahoša Machalu, nabití energiou, jednak doba predkladala nové výzvy, jednak – ako povedal Machala – mali sme to hlavné: malé, ale zberisa len naše matičné noviny. Noviny – priestor, to sme potrebovali. Esej o Hviezdoslavovi je azda symbolom, koľko toho treba v nových podmienkach povedať o slovenskej literatúre. Pokiaľ ide o reportážnu cestu do rozhárajúcej sa vojny v Juhoslávii, federálne médiá – ešte bol čs. štát – nepotrebovali ukazovať, ako sa Slováci a Chorváti usilujú o samostatnosť. Boli sme matičné Slovenské národné noviny ak nie jediné tak prvé periodikum, ktoré zaznamenalo začiatok vojny v Juhoslávii. Na miestach bojov, kde sme boli my – Machala, Svetlana Homolová s fotoaparátom a ja – nebol nijaký iný český či slovenský novinár. STV nám vtedy odmietla odvysieláť dokument, autentické svedectvo, ktoré sme priniesli. Treba povedať, a to som vedel od Slovinca – slovakistu prof. Andreja Rozmana, že za projektom slovinskej nezávislosti, za slovinským heslom Zabudnite na federál, teda ten belehradský, „jugošký“, stáli slovinskí spisovatelia. Už niekoľko rokov predtým mali dokonca názov pre svoju novú očakávanú menu – lipa. Reportáž, to musím zdôrazniť, sme napísali spolu s Drahošom Machalom, je mi ľúto, že som ho naposledy oslovil „bratku“ pri poslednej rozlúčke vo Veľkom evanjelickom kostole na Panenskej a dnes spočívajú na Národnom cintoríne v Martine.

A pokiaľ ide o stred Európy, bola to vlastne vzbura proti táraninám o bájnóm vstupe do Európy, vzniklo Posolstvo pokoja a mieru vyslovené pri Kostole sv. Jána aj ako rázne popretie propagandy o našom nacionalizme či separatizme. Lenže STV nám dala iba niekoľko sekúnd.

Málokde na slávnostnejších spoločenských podujatiach alebo na prezentáciách svojej tvorby, ale aj pri iných príležitostiach sa Peter ŠTRELINGER nepredstaví aj ako zručný fujarista, čo len prehľbuje obraz jeho vzťahu k domovine a jej hodnotám.

Veď aj preto vznikol Klub za pravdivý obraz Slovenska... Myslím si, že aj dnes to stojí za reč, za skúmanie, keď už toho vieme veľa o propagande. Veď už vtedy používali proti legitímnemu slovenskému úsiliu to, čo sa dnes volá fake news či čierna propaganda. Nám išlo o formovanie sebavedomia práve tak národného ako občianskeho a, samozrejme, aj politického sebavedomia. Myslím si, že aj dnes jasne vidno, aké je v Európe dôležité sebavedomie. A ako dnes chýba ona vlna zdvihnutej slovenskej energie tých čias, v ktorých sme boli vedno s Drahošom Machalom svedkami a azda aj aktérmi, ktorí veci pohli. Som rád, že som bol pri tom...

• **Nebol si však sám, z mnohých mien však čnie jedno – Roman Kaliský; píšeš o tom vo svojej najnovšej knihe Jedenásť povrazov. Je o to pozoruhodnejšia, že uvádzaš v nej doteraz nikdy nezverejnený rozhovor s všehovoriacim názvom Ako vznikala Slovenská republika....**

Je to bilancia, ktorú sme urobili vlastne s Drahošom Machalom o redakcii, ktorej som bol prvý a zo začiatku jediný redaktor, o premene Maticy slovenskej, o vzniku vplyvného umeleckého odboru Maticy slovenskej, o udalostiach, ktoré viedli k ústavnému zániku federácie a k legálnemu a legitímnemu vzniku Slovenskej republiky. A menovite o ľuďoch, ktorí boli pri tom. A o neza-

stupiteľnom Romanovi Kaliskom – bol so svojimi skúsenosťami nielen nesmiernym prínosom pre noviny, bola to nielen známa osobnosť, ale človek s autoritou v národe a spoločnosti a Slovenské národné noviny boli platformou iniciatív, ktoré smerovali k prípadnému vzniku samostatného štátu. Machala so mnou bol nepochybne motorom mnohého z toho pohybu. Roman Kaliský však vedel, kam smeruje dejinný pohyb, a vedel, ako blízko môže byť zdar od nezdaru, úspech od neúspechu. Roman bol pri všetkom, či už išlo o občiansku iniciatívu Za zvrchovanosť, alebo keď vyhlásil, že sa treba rozísť s vierolomným partnerom. Bolo v tom echo inej dejinnej formulácie o tom, že tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo – a Kaliský tak ako kedysi Hlinka vo svojich prejavoch v oných rýchlych rokoch vedel presne pomenovať situáciu a to, čo treba robiť. Bola

ŠTRELINGEROVO rodisko v Turci, ale aj pobytu uprostred prírody Liptova v malebných kulisách horstiev našli priestor v jeho úprimnom vzťahu k vlasti aj literárnej tvorbe.

v júni 1992, bol Roman kľúčovou postavou, okrem iného práve kvôli nemu sa vtedy pripojil aj Vladimír Mináč.

• **S Drahošom Machalom ste sa tiež stali otcami myšlienky, aby keď SNR prijme Deklaráciu o zvrchovanosti verejnosť netradične prejavila svoju radosť...**

Áno, Machala navrhol, aby sa zvonilo v kostoloch, niekde sa to podarilo, inde nie. Ja som navrhol vatry zvrchovanosti a tie sa udržali dodnes a dnes musím povedať, že projekt Vatry zvrchovanosti som ako autor s podpismi Jána Smolca a Romana Kaliského uložil do LITY ako autorský chránený, aby si ho neprivilastnil a neskomercionalizoval niekto iný, lebo aj také pokusy v rámci nášho prvotnopospolného kapitalizmu boli...

• **A tým by sme sa mohli dostať k súčasnosti. Čo najmä očakávaš od Maticy a od matičných novín a čo od slovenskej politiky?**

Matica stratila vo verejnosti svoj kredit vďaka neslávnemu obdobiu „podnikateľských aktivít“ vedenia za predsedu Jozefa Markuša. Povedal som to veľmi mierne, lebo zberisa na Národný poklad (na tej iniciatíve v roku 1993, teda po vzniku štátu, som sa aj ja aktívne podieľal), ktorá mala pomôcť Slovensku, slovenskej kultúre a spoločnosti, sa jednoducho „vyparila“; neslávnne skončil investičný Matičný fond aj podnikateľské družstvo Slovenské investície. A tým bola vážne naštartovaná dôvera Slovákov k Matici slovenskej. Teda želim si, aby Matica opäť získala stratenú dôveru, o to by sa malo usilovať aj nové vedenie po valnom zhromaždení. Slováci sa vždy obracali na Maticu s vierou pre jej morálnu silu a národné presvedčenie. A čo sa týka Slovenských národných novín, v ktorých som strávil ako redaktor najkrajšie chvíle svojho života, tým želim najmä nadšenie, výborné články, rozhovory a komentáre. A na to treba oduševnených ľudí. Pretože pre Maticu pracovať (a to sa týka aj novín) dokážu iba tí, čo to robia najmä z presvedčenia. Verím, že namiesto našej „starej gardy“ sa objavia noví autori, ktorí budú pokračovať v našej ceste. Tým strácame naše právo na vlastnú identitu, zvrchovanosť, slobodu. Teda nebuť poslušnými pritakávačmi pre úradníkov EÚ. Chránme si náš štát, aby nám ho nevyplienili cudzí. Aby sa na Slovensku dobre cítili najmä tí, čo sa tu narodili.

Od slovenskej politiky očakávam, že bude v prvom rade brániť naše národné slovenské záujmy. Teda nehnať sa silou-mocou kdesi do jadra EÚ, aby sme neboli len akísi „priluhovači“ veľmoci. A tým strácame naše právo na vlastnú identitu, zvrchovanosť, slobodu. Teda nebuť poslušnými pritakávačmi pre úradníkov EÚ. Chránme si náš štát, aby nám ho nevyplienili cudzí. Aby sa na Slovensku dobre cítili najmä tí, čo sa tu narodili.

Aby slovenská vlajka na európskom veľtoku nebola nostalgická spomienka

Sláva Dunajplavby odplávala do minulosti

Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

Nie je ich veľa. Na pohreboch kolegov sa ich zide už iba hrstka. A spomínajú. Na Dolný Dunaj, na týždeň s hriankami zo starého chleba, na Katarakty či na „esgang“ pod Linzom. Lodí zo Slovenska je na Dunaji čoraz menej, pritom plavidiel na ňom pribúda. Na európskom veľtoku, ktorý preteká aj Slovenskom.

Slovenský lodník je pred vymretím. A slovenský lodník na slovenskej lodi, kde na korme veje slovenská vlajka, to je už iba výnimočný pohľad. A verte, smutný pohľad. Stačí chvíľu postáť pri našom majestátnom Dunaji a sledovať. Ten je z Ukrajiny, tých je najviac, najmä nákladných. Tamten je Bulhar, henten zas Holanďan, Rakúšan, Maďarov sa plaví tiež dosť. Iba tí naši. A keď, tak iba na úseku Bratislava – Linz. Smerom dolu k delte Dunaja sa už plavíme iba výnimočne. Posledná výletná kabínková loď, ktorú sme mali na Dunaji, skončila už dávno ako robotnícky hotel a neskôr vyhorela. Mimochodom, práve Družba bola prvá loď, ktorá krátko po novembri 1989 viezla na svojej palube politikov zo Slovenska, z Rakúska a z Maďarska po všetkých troch metropolách s mottom Dunaj nás spája.

■ TREBA SA ZOBUDIŤ

Dunaj je najväčšia slovenská rieka a súčasne druhá najdlhšia európska rieka. Dĺžka toku je 2 857 kilometrov, z toho dĺžka toku na Slovensku je 172 kilometrov. Grécko, Macedónsko a Srbsko chcú najnovšie postaviť vodný kanál, ktorý by prepojil Dunaj so Stredozemným morom, ktoré obmýva vyše dvadsať krajín. Ak by sa záměr uskutočnil, vznikla by najdlhšia umelá vnútrozemská cesta v Európe. Čiňania na tento projekt tlačia a zdá sa, že im neprekáža ani predstava sedemdesiatich miliárd eur investícií. Cesta, ktorou teraz putuje tovar z východných častí zeme k strednej Európe, by sa skrátila až o štyri dni. V Hodoníne na Morave už konkré-

Vyhliadkové lode obsluhujú iba úsek Devín – Gabčíkovo. A priamo v Štúrove. Archaické osobné „rakety a kométy“ už budia iba nostalgický úsmev na trase medzi Budapešťou a Viedňou. Zato zahraničných lodí výletných, turistických je plný Dunaj.

znú záměr vybudovať hlavné prekladisko tovaru určené nielen pre Českú republiku, ale aj pre niektoré okolité krajiny. Lode by doň mali priplávať po trase Čína – Konstanca – rieka Dunaj a Morava – Hodonín. Projekt by mal v regióne vytvoriť minimálne dvetisíc nových pracovných miest, a to všetko už do štyroch rokov. Nie Hamburg, Antverpy, Rotterdam alebo Amsterdam, ale Hodonín. Taká má byť o niekoľko rokov cieľová destinácia mnohých lodí, ktoré dopravujú do Európy tovar z Číny. A zrejme tiež máme hľadať riadky, kde by bolo niečo o Bratislave či Komárne?

■ JEDNO S DRUHÝM

Nejde iba o to dostať tovar niekam. V hre je množstvo veľmi zaujímavých nadväzných činností. Napríklad

do Hodonína by mali smerovať 190 metrov dlhé lode, ktoré budú mať na palube aj tristo veľkých kontajnerov. Zhruba osemdesiatpäť percent z nich sa má následne preložiť na železniciu a zvyšok na kamióny. Podľa vedúceho odboru rozvoja mesta Hodonín Dalibora Nováka by mal z tohto mesta vychádzať úplne naložený vlak každú hodinu.

A opäť sa priam natiska otázka – komu budú patriť tie lode? Pod slovenskou vlajkou sa plaví niekoľko muzeálnych kusov ťažno-ťahových remorkérov, vyrobených ešte v päťdesiatych rokoch minulého storočia v Budapešti, potom niekoľko novších, malých, obratných, ale nie príliš výkonných „muflónov“ a ak pridáme nejaké manipulačné a pracovné lode, to je všetko.

■ STÁLE PUSTÝ VÁH

Základným cieľom projektu Vážskej vodnej cesty bolo komplexné vodohospodárske, energetické a dopravné využitie rieky Váh. Myšlienka splavenia Váhu má vyše päťdesiat rokov, pritom jednotlivé vodné diela Vážskej energetickej sústavy sú vybavené preplavovacími zariadeniami. Trebárs na VD Kráľová, ktoré odovzdali do užívania v roku 1985, je moderná plavebná komora a na najstarších priehradách (Ladce, Ilava, Dubnica) z rokov 1938 – 1950 sú tiež malé plavebné komory. Od roku 1999 je Vážska vodná cesta považovaná za vodnú cestu európskeho významu. Projekt rieši prepojenie Dunajskej magistrály s Odrou a je rozdelený na štyri základné etapy: splavenie dolného toku Váhu v úseku Komárno – Sereď, splavenie úseku Sereď – Púchov, úsek Púchov – Žilina a štvrtou etapou je prepojenie Váhu so Žilinou s Odrou. Úsek od Komárna po Žilinu má 250 kilometrov. Pre splnenie týchto záměrov treba vybudovať štyridsaťšesť plavebných úsekov na území SR, z čoho sú do súčasnosti postavené dva. Vodné dielo a zdžr Selice a Vodné dielo a zdžr Kráľová. Ďalších tridsaťjeden úsekov je postavených čiastočne a trinásť úsekov sa ešte nezačalo budovať.

Ak sa podarí o niekoľko rokov spustiť do plnej prevádzky čo i len časť z vyššie uvedených plánov, potom nesmieme na Slovensku zaspať čas. Máme (mali sme) skvelé lodenice v Komárne, ktoré dokázali vyrábať riečne lode pre Volgu a ďalšie veľrieky v dnešnom Rusku, dokázali vyrábať riečno-morské nákladné lode a poskytovali aj významnú údržbársku a opravársku základňu plavidiel, ktoré sa dostali do technických problémov na našom toku Dunaja. Koľko práce by sa zrazu našlo pre tieto lodenice, kolonásobne by stúpil objem prepravovaného tovaru po rieku a prekladaného aj v Bratislave? Po odpovedi si stačí zájsť na Rýn do Nemecka. Po jeho hladine premávajú nákladné lode ako u nás po diaľnici kamióny – takmer v závese. Slovenské rieky ponúkajú Slovensku nielen prácu, ale aj zisk. Iba tú ponuku dokážať využiť!

NA OKRAJ

Československé aerolinie vznikli v októbri 1923. Národný letecký dopravca v spoločnom Česko-Slovensku medzi prvými domácimi linkami zriadil trasu Praha – Brno – Bratislava – Poprad – Košice. Neskôr ju obsluhovali lietadlá vo farbách ČSA už bez Brna, ktoré malo vlastné spojenie s Prahou. Linka prežila až do momentu delimitácie majetku po rozdelení federálneho štátu. Dohoda znela, že Česko si nechá České aerolinie a Slovensko bude mať národného dopravcu pod označením Slov-Air. Už menej sa hovorilo o tom, že Praha si spolu s firmou nechala nielen jej vo svete mimoriadne cenené logo, ale aj letecký park.

Zmŕtvychvstanie potrebnej linky

Slovensku v tom čase zostali iba malé turbolety. Vráťme sa však k spomínanej linke. České aerolinie majú stále svoju základňu na letiskách v Bratislave a v Košiciach a dodnes v rôznych intervaloch obsluhujú aj linku Bratislava – Poprad – Košice.

Chýba nám – a to veľmi urgentne, národný letecký dopravca. Nedávno to pripomenul predseda vlády: „Hlavne potrebujeme v tomto okamihu zabezpečiť pravidelnú leteckú dopravu na území Slovenskej republiky, tá je pre nás v tomto okamihu najpodstatnejšia.“ zdôraznil Robert Fico. „Myslím si, že máme riešenie na leteckého dopravcu v tom, že ak zakomponujeme do spolupráce Prešovský samosprávny kraj, Košický samosprávny kraj, Bratislavský samosprávny kraj a Bratislavu ako hlavné mesto, Košice a Prešov, vieme týmto samosprávnym inštitúciám pomôcť,“ naznačil premiér skutočnosť, že štát priamo nemôže finančne prípadnému dopravcovi pomáhať.

V súčasnosti sa robia expertízy, či by letecká linka Košice – Poprad – Bratislava ekonomicky prežila. Doterajšie pokusy o zriadenie národného leteckého dopravcu na Slovensku totiž vždy zlyhali na nerentabilnosti letov. Myšlienku výrazne podporuje aj predseda parlamentu Andrej Danko a čaká na expertízy z ministerstva dopravy.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že spomínaná letecká linka by si na seba nezarobila, ale v projekte sa ráta aj s tým, že lietadlá spoločnosti novovzniknutého dopravcu by obsluhovali aj charterové, teda nepravidelné, najmä dovolenkové trasy. A potom už možno vidieť ekonomiku tohto druhu dopravy v úplne inom svetle.

V tejto chvíli ešte nie je jasné, ktorý subjekt by sa „obliekol“ do farieb národného leteckého dopravcu. Už niekoľko rokov sa rokuje napríklad s obrovskými aeroliniami zo Spojených arabských emirátov – so spoločnosťou Etihad. Je však možné, že na tento cieľ vznikne aj úplne nový slovenský subjekt.

(ib)
Foto: Štefan KAČENA

V uplynulých rokoch sme zažili už niekoľko pokusov sformovať národného leteckého dopravcu. Zámery vždy stroskotali na neefektívnosti leteckej prevádzky dopravcu.

Zvyšovanie traťových rýchlostí je pomalé a priepustnosť koridorov malá Železnice sú ekologická zelená doprava

Text a foto: Štefan ZLATOŠ

Železnice slovenskej republiky aktuálne spravujú 3 623 kilometrov tratí, čo je 6 881 kilometrov koľajní normálneho, širokého a úzkeho rozchodu. Prevádzkujú celkom 1 537 kilometrov elektrifikovaných tratí. Pod ich správou je tiež 8 767 výhybiek, 76 tunelov s dĺžkou 43,375 kilometra, 2 283 mostov s dĺžkou 46,762 kilometra a 2 333 železničných priecestí, z toho 1 160 zabezpečených signalizáciou. K tomu ešte treba prirátať takmer 3 800 najroznejších budov a objektov.

Rozvoj železničnej infraštruktúry, ktorý je založený najmä na finančnej podpore z európskych fondov, predstavuje aj preto mimoriadne zdĺhavý proces. Modernizácia železničných koridorov a ostatnej infraštruktúry je v existencii ŽSR najrozsiahljšou a finančne najnáročnejšou vôbec. Rozvoj železničnej infraštruktúry Slovenskej republiky vychádza zo základných medzinárodných dohôd AGC a AGTC (Európska dohoda o medzinárodných železničných magistrálach a Európska dohoda o najdôležitejších trasách medzinárodnej kombinovanej dopravy a súvisiacich objektoch). So začlenením siete ŽSR do európskych dopravných ciest sme zároveň prevzali povinnosť rešpektovať medzinárodné dohody a technické požiadavky, ktoré zaručujú možnosť ďalšieho rozvoja a kompatibilitu s okolitými železničnými správami.

■ TLAK NA MODERNIZÁCIU

Modernizácia železníc u nás je heslom nielen dňa, ale určite aj týchto desiatročí. Jednak visí nad ním obrazný Damoklov meč už spomínaných medzinárodných dohôd, potom je tu zúfalá situácia na našich cestách a už takmer nestihnajúca nákladná automobilová doprava. To však ešte nie je všetko, čoraz intenzívnejšia urbanizácia vo veľkých aglomeráciách už tiež nebude v blízkej budúcnosti schopná fungovať bez dopravy na koľajničkách.

Efektory modernizácie sú na druhej strane dvojaké. Z pohľadu cestujúceho sa zvýšením traťovej rýchlosti na 160

Takto nepriepustne a preťažene vyzerajú dopravné koridory v železničných uzloch...

kilometrov za hodinu zrýchli doprava. Zároveň sa vďaka kvalitnejšej infraštruktúre, súčasťou ktorej je napríklad najmodernejší systém riadenia dopravy alebo mimoúrovňové križovania s cestnou infraštruktúrou, zvýši bezpečnosť, kvalita a komfort železničnej osobnej dopravy. Z pohľadu železníc sa znižujú náklady na správu a údržbu železničnej dopravnej cesty. Moderné zabezpečovacie zariadenia už nepotrebujú pri svojej obsluhu také množstvo personálu a postupne sa bude znižovať počet zamestnancov. Náklady na údržbu klesajú aj vďaka modernej technike. Skvalitnenie technického stavu infraštruktúry je pre ŽSR nevyhnutné na zabezpečenie konkurencieschopnosti v európskom priestore.

■ ADMINISTRATÍVNE BRZDY

Ak si občan myslí, že vybavovanie jeho dokladov na úradoch trvá dlho,

potom priam nekonečným príbehom sa už dávno stala napríklad projektová príprava – od posúdenia vplyvu stavby na životné prostredie, stavebného záměru cez vydané územné rozhodnutia a stavebné povolenia, majetkovo-právne vyrovnania až po skutočné vyhotovenie stavby. K jednotlivým stupňom sa vyjadruje štátna správa, samospráva, dotknuté organizácie, prípadne združenia v zákonne stanovených lehotách. Ak by sme však u nás na Slovensku aj etapu projektov prípravy dokázali nejakým zázrakom zrýchliť, potom sú tu ešte financie. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že fondy Európskej únie to „utiahnu“. Lenže to je omyl. Financie, ktoré možno pridelí zo štátneho rozpočtu na spolufinancovanie plánovaných, respektíve realizovaných investičných akcií vo vzťahu k modernizácii železničnej infraštruktúry sú limitované.

Okrem krátkodobých opatrení sú v podmienkach ŽSR stanové koncepčné strategické opatrenia, pri ktorých je základným princípom stabilizácie najmä presun výkonov z cestnej dopravy na dopravu železničnú. Železničná doprava v súčasnosti predstavuje len asi šesťdesiat percent objemu nákladnej prepravy u nás na Slovensku. Vzhľadom na skutočnosť, že železničná doprava je najekologickejšim druhom dopravy a Slovensko má vybudovanú pomerne rozvetvenú železničnú sieť, v súčasnosti je jej kapacita vyťažena približne na tridsaťosem až štyridsať percent. Cestné komunikácie sú naopak preťažené. Pri presune výkonov z cestnej dopravy na železničnú je kľúčovým faktorom štátna regulácia, ktorá by mala prostredníctvom legislatívnych nástrojov vytvoriť podmienky na presun najmä nákladnej dopravy na železniciu.

■ STRATÉGIA 2030

Spája sa s dopravcom – so Železničnou spoločnosťou Slovensko (ZSSK). Spojiť západ a východ Slovenska železničným spojením za menej ako tri hodiny označili v ZSSK za strategický cieľ. Na južnej trati medzi Zvolenom a Košicami má v najbližšej dekáde vzrásť priemerná traťová rýchlosť na 160 kilometrov za hodinu. Ďalšie zmeny avizuje ZSSK v spolupráci so Železnicami Slovenskej republiky. Problémom však je skutočnosť, že peniaze na veľké infraštruktúrne projekty sa už takmer úplne vyčerpali.

BESEDNICA

Zatiaľ čo za bývalého režimu po drastickej príučke v roku 1968 prišlo obdobie normalizácie, keď každý vo všetkom s každým súhlasil, od roku 1989 je to presne naopak: dnes len málokto s niekým v niečom súhlasí: nesúhlasí s cudzím (iným) názorom je dnes takmer posadnutím.

Démon nesúhlasu

Názorová roztrieštenosť sa prejavuje najmä vo voľbách, dôkazom čoho je len tridsaťpercentná účasť oprávnených voličov. Hrozivá účasť, svedčiaca alebo o osudovej lahostajnosti občanov k budúcnosti štátu, alebo o vnútornej (duševnej) rozháranosti voliča ako takého následkom až nezdravo veľkého počtu politických strán. Neraz sa nemôžem zbaviť naliehavej myšlienky, že kdesi hlboko v duši každého aktívneho politika pŕiští neodbytná túžba raz si založiť vlastnú politickú stranu a tak ešte viac rozmnôžiť ich neúnosný počet. Nielen vesmír aj človek sa rozpína. Rozpínajú sa národy aj mocenské zoskupenia – presne na obraz vesmíru. V dejinách ľudstva nebolo jedinej veľmoci, ktorá by sa nebola bývala mocensky, politicky, hospodársky aj kultúrne rozpínala.

Tendencia nesúhlasíť s názorom iných, inými slovami povedané presadzovať výlučne svoj názor, postupne devalvovala z reagenčného princípu na módu. Veľmi transparentne sa to prejavuje v divadelnej réžii – nielen činohernej, ale aj v opernej. Násilná, neraz až kríklavo boľavá aktualizácia či inovácia Shakespeara, Goldoniho, Moliéra, Mozarta, Verdiho, Rossiniho atď. – len aby sa nedajbože nepovedalo, že sme boli tradiční. Pritom sa týmto činom siaha rovno na podstatu, na zmysel diel daných autorov. Inovácia tzv. modernej poézie až k absolútnej nezrozumiteľnosti – po akejkoľvek myšlienke v nej niet ani stopy – takto sa poézia na hony vzdaluje od skutočného života. Len málokto jej rozumie a mám veľké obavy, že jej málokto bude rozumieť aj o tisíc rokov. To je tiež len určitý druh nesúhlasu so starou dobrou tradíciou, lenže, žiaľ, neraz taký, z ktorého sa nová tradícia nikdy nezrodí.

V praktickom živote démon nesúhlasu šarapatí často na škodu tých, ktorí nesúhlasia nepremyslene, bez hlbšieho dôvodu, nekonzuktívne, rutinne, takrečeno automaticky. V tejto súvislosti si živo spomínam na istého poslanca miestneho zastupiteľstva, ktorý pri hlasovaní so všetkým permanentne nesúhlasil. Tlačidlo „proti“ na jeho hlasovacom pulte bývalo také opotrebované, že ho technici museli niekoľkokrát vymeniť. Raz pri hlasovaní zadriemal, bol veľmi unavený, nečudo, veď celú noc úporne premýšľal o tom, ako bude zase so všetkým nesúhlasíť. Keď precitol, automaticky stlačil tlačidlo „proti“. Vôbec pritom nevedel, proti čomu takto hlasuje. Až keď sa trochu spamätal, na svoje veľké zdesenie zistil, že hlasoval sám proti sebe – kolegovia mu chceli zvýšiť plat – ale bolo už neskoro...

Milan ZELINKA

Ako školská inšpekcia dokáže znechutiť učiteľom tvorivosť Inovácie aj s príchutou blenu

Text a foto: Ján PIEŠŤANSKÝ

V ostatnom čase sa okolo nás vynárajú rozličné problémy. Patrí medzi ne aj upadajúce vzdelávanie. Keďže som učiteľom strednej odbornej školy poľnohospodárstva a služieb na vidieku, zaumienil som si vykonať pokusy prostredníctvom medzinárodnej spolupráce v pestovaní u nás netradičných a neznámych zelenín. Išlo o overovanie možnosti pestovania farebných karfiolov a carosella (pozn.: križenec melóna a uhorky), ktoré pochádzajú z juhu Talianska – najmä zo Sicílie.

Pokusy s pestovaním fialových karfiolov mali všade svoju vážnosť. To však inšpekcia nezistila....

Experiment s carosellom rušivo zasahoval do vzdelávacieho programu.

Už dávnejšie som sa rozhodol experimentovať nielen s talianskymi zeleninami, ale aj s prípravkami používanými v poľnohospodárstve. Nehľadal som pritom výzvu na projekt s týmto určením, ale rovno partnerov, ktorí by boli ochotní zabezpečiť a poslať biologický materiál – osivo viacerých odrôd.

NEPOCHOPENÉ INOVÁCIE

Keďže Slovensko je členom európskeho združenia vzdelávacích zariadení pre pôdohospodárstvo a rozvíjanie vidieka Europeia International, mal som možnosť zúčastniť sa na konferencii tohto združenia, nadviazať potrebné kontakty a získať kvalitný materiál priamo v krajine pôvodu spomínaných zelenín. V ústrety mi vyšli partnerské školy, družobné mestá i poniektorí oslovení výrobcovia osív.

Neorientoval som sa primárne iba na zeleninárske pokusy, ale išlo mi o obohatenie didaktiky vyučovania predmetu odborná prax inovatívnymi metódami, o motiváciu žiakov na rozširovanie si vedomostí v oblasti poľno-

POLEMIKA

hospodárskych aktivít. Ďalším cieľom bolo skvalitnenie a rozšírenie škály komplexných odborných prác k praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, mimoškolskej činnosti cestou stredoškolskej odbornej činnosti a najmä medzinárodnej spolupráce medzi štátmi Európskej únie.

Keďže výsledky v experimentoch boli významné, rozhodol som sa ich publikovať nielen v odborných časopisoch, ale z hľadiska metodológie

výučby aj v učebnici, ktorá je základnou pomôckou vypracovávaní komplexných odborných prác tak pre žiaka, ako i učiteľa inej školy, prípadne odborníka z praxe v tom subjekte, kde žiak prácu či prax vypracováva.

S vypracovaním komplexnej odbornej práce žiakom strednej odbornej školy sa v súčasnosti zaoberá aj pripravovaná reforma školstva, pretože sa má prehodnocovať skladba povinných maturitných predmetov, pričom sa uvádza, že súčasťou skúšky dospelosti by mala byť aj obhajoba dlhodobej práce žiaka (portfólio, projekt).

ZAUJATÁ INŠPEKTORKA

To, čo my sme už dávno zaviedli do praxe a chce sa v tom pokračovať i prostredníctvom reforiem, to sa nepozdávalo štátnej školskej inšpekcii. Pri

vykonávaní komplexnej inšpekcie sa proti mne zo zaujatosti zamerala práve na komplexné odborné práce zeleninárskeho charakteru, pričom situácia sa vyhorčila až do konštatovania, že porušujem vzdelávacie štandardy, hoci som bol ich spoluvypracovateľom v štátnom vzdelávacom programe. Na kvalitu prác sa ani nepozrela, aj keď boli naporúdzí. Zaiste by zistila, že práce sú v súlade s metódikou mojej učebnice, ktorá má schválovanú doložku ministerstva školstva, že sú poľnohospodárskeho charakteru, pretože i zeleninárstvo je súčasťou poľnohospodárstva. Namiesto kontroly predložených materiálov sa inšpektorka zamerala na banality, ako je povedzme kolík na hĺbenie jamôk na priesady. Neprekážalo mi, že som pre požadované predmety šiel v mraze mínus desať stupňov Celzia, ale to, na čo sú také dôležité tie atribúty v zime?

Druhým paradoxom bolo, že štátna školská inšpekcia parametre a aktivity spojené s autorskou činnosťou, vedecko-výskumnou prácou vo vyučovacom procese a rozvojom medzinárodnej spolupráce vôbec nebrala do úvahy. Dokonca ich v škole charakterizovala, že sú nevyhovujúcej alebo málo vyhovujúcej úrovne. Takéto hodnotenie ma pomaly (i keď moje meno neuviedla, ale predmet a aktivity však áno) v zápisnici o úrovni odborných predmetov a odbornej praxe akoby zaraďovalo medzi vyvrheľov výchovno-vzdelávacieho procesu. Takýto vyslovene byrokratický postup je ďaleko od reálneho života a na sto honov obchádza požiadavku spojenia školy s praxou. Nečudo, že po takejto skúsenosti sa učiteľ stáva pasívny, alebo – ako je to aj v mojom prípade – namiesto publikovania odborných článkov je nútený kritikou v médiách poukazať na neodbornosť tých, ktorých prí kontrole vedie rutina a zaujatosť. Otupujú nie školstvo, ale celkovú úroveň spoločenského života, ba aj vedu a európsku spoluprácu – aj keď iba na stredoškolskej báze. Potom sa nesmieme čudovať tomu, že negatívnych hodnotení školstva pribúda a pribúda odporcov voči inštitúcii, ktoré by mala jeho úroveň objektivizovať a napomáhať zvyšovanie jeho kvality.

Pumpovanie lacných peňazí do bankového sektora sa načas skončilo Inflácia je zvláštne finančné božstvo

Róbert HÓLCZ – Foto: internet

Peniaze sú v trhovej ekonomike osobitným tovarom. Ich výmennou hodnotou je sprostredkovanie pohybu tovarov a služieb a hodnotou je úrok, ktorého výška hovorí o cene peňazí. Keď si ktorýkoľvek účastník trhu požičia od banky peniaze, musí platiť úrok, keď si banka požičia peniaze od centrálnej banky alebo od ostatných účastníkov trhu, neplatí takmer nič. A preto sú banky zväčša bohaté. A rovnakým bohatstvom väčšinou oplývajú aj rôzne finančné skupiny.

O cene peňazí rozhodujú centrálna banka, ktoré podľa vývoja makroekonomických ukazovateľov uplatňujú rôzne menové nástroje, medzi ktoré patrí aj požičiavanie peňazí za nízky úrok a sprísnená menová politika, ktorá zas platí opačne. Po vypuknutí finančnej krízy, ktorej dôsledkom bol hospodársky pokles, nárast nezamestnanosti a hrozíaca deflácia, centrálna banka uplatňovala uvoľnenú menovú politiku, ktorej dôsledkom bol opačný pohyb spomínaných makroekonomických ukazovateľov a navyše nadštandardný rast cien nehnuteľností. Teraz sa centrálna banka rozhodli opustiť doterajšiu uvoľnenú menovú politiku a začali v druhej polovici minulého roka so zvyšovaním základných úrokových sadzieb.

PRÍSNEJŠÍ REŽIM

Našu ekonomiku zaujíma najmä menová politika Európskej centrálnej banky, susedného Česka a z Únie odchádzajúcej Británie, ktoré najviac ovplyvňujú náš budúci vývoj. Po americkej centrálnej banke sa aj česká a britská centrálna banka rozhodli sprísniť menovú politiku tým, že zvýšili doterajšie devastujúco nízke základné úrokové sadzby, ktorými doteraz štedro podporovali rast ich

domácich ekonomík. V českej ekonomike je dôvodom hospodársky rast, ktorý atakuje hranicu piatich percent, najnižšia nezamestnanosť v Únii, rast miezd, ktorý je dokonca vyšší ako zvyšujúca sa inflácia. V britskej ekonomike je to najmä rast inflácie nad úroveň troch percent. Tá je vyššia ako rast britských miezd, ale aj hospodársky rast a úroveň nezamestnanosti. Obe centrálna banky

SVET FINANCIÍ

zvýšili dvojtýždňovú reposadzbú, ktorá sa pokladá za hlavný nástroj menovej politiky, z doterajších 0,25 na 0,5 percenta, pričom sa počíta s ďalším jej zvýšením. V súvislosti s terajšou diskusiou o budúcom európskom jadre, v ktorom má byť euro dôležitým integrujúcim prvkom, je pre väčšinu z nás prekvapením, že členským štátom EÚ bez eura sa darí v ekonomike lepšie ako celej eurozóne. Za svetlú výnimku pokladáme ekonomiku Slovenska, ktorá sa z bývalých východných štátov približuje k ekonomickej úrovni Západu najrýchlejšie.

Spoločným znakom českej a slovenskej ekonomiky je nárast cien nehnuteľností o viac percent, ako je nárast miezd, čo pri očakávaných

vyšších úrokových sadzbách na hypotéky po skončení ich fixných nízkych úrokových sadzieb nie je dobrá správa. Na terajších vyšších úrokových sadzbách v Česku a Británii si budú okrem bánk prilepšovať aj sporitelia na sporiaciach a termínovaných účtoch a viac budú prerábať dlžníci so všetkými formami úverov.

VÝVOJ INFLÁCIE

Postavenie Európskej centrálnej banky je v systéme ostatných svetových centrálnych bánk iné v tom, že jej nástroje musia rešpektovať fiškálny stav vo všetkých členských štátoch eurozóny a ten v niektorých z nich vykazuje vyšší rozpočtový deficit, ako stanovuje Pakt stability a rastu. A tak hlavným kritériom

zvyšovania základných úrokových sadzieb ECB je vývoj inflácie. Tá zatiaľ neprekročila dvojpercentnú hranicu, a preto ani posledné zasadnutie bankovej rady doterajšiu úrokovú politiku nezmenilo. Menová politika sa však zmenila v objeme nákupov štátnych cenných papierov, keď doterajší objem šesťdesiat miliárd eur mesačne znížila na polovicu na obdobie nasledujúcich deviatich mesiacov. Dôvodom opatrnosti sú skôr politické aspekty, ku ktorým patrí neistota o zložení budúcej

nemeckej koalícnej vlády, tiež budúcej českej vlády a, pravdaže, rovnaké nejasno okolo brexitu, keď ani po piatich kolách vzájomných rokovanií sa nedoslo k očakávaným záverom. Pripočítajť treba daňovú reformu terajšieho amerického prezidenta, ktorá môže podporiť americký hospodársky rast s dosahom nielen na americkú menovú politiku, ale aj na ostatné svetové centrálna banky vrátane ECB. V tejto súvislosti treba povedať, že na poste šéfa najvplyvnejšej centrálnej banky sveta dôjde k zmene, keď na jej čele by sa mal objaviť terajší viceprezident Jerome Powel, ktorý podporuje výraznejšie zvyšovanie úrokových sadzieb.

Inscenácie o symbole nežnej revolúcie Marte KUBIŠOVEJ

Speváčka ikona v kabarete normalizácie

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: internet

Marta KUBIŠOVÁ sa svojím nekompromisným postojom v zlomových dejinných udalostiach stala symbolom odvahy a pevného charakteru v očiach Čechov a Slovákov. Objavila sa vždy, keď bolo treba ukázať odvalu, no aj odpor proti zvoli bývalého režimu. Tiene komunizmu na sebe pociťovala už od detstva, veď jej otec lekár bol obvinený zo sabotáže, vraj zámerne poškodil röntgen vo svojej súkromnej ordinácii, len aby ho nemusel dať k dispozícii socialistickému zdravotníctvu. I keď sa jeho obvinenie, za ktoré sa dostal až do väzenia, nezakladalo na pravde, dcére neumožnili študovať na vysokej škole medicínu...

Marta sa zamestnala v sklárňach, ale viac ju bavilo vystupovanie s podbehradskou kapelou. Zúročila nielen jedenásťročné štúdium hry na klavíri, ale aj svoj originálny hlas a výborný spevácky prejav. Túžba po hudbe bola taká silná, že spev sa časom stal jej obživou. Kariéru odštartovala v pardubickom divadle, zoznámila sa tam s Bohuslavom Ondráčkom, jej neskorším dvorným skladateľom, istý čas účinkovala v pražskom divadle Rokoko. Obdiv publika gradoval počas pôsobenia v úspešnom triu Golden Kids (Zlaté kozľatá), kde sa v tejto formácii stretla s Helenou Vondráčkovou a Václavom Neckářom. Absolvovala aj nemalo sólových vystúpení a speváckych súťaží v zahraničí, trikrát vyhrala divácku anketu Zlatý slávik. V roku 1968, dva mesiace pred okupáciou Česko-Slovenska, vyhrala festival Bratislavská lýra s piesňou Cesta.

■ BURCUJÚCA MODLITBA

Keďže počas dramatických dní vpadu vojsk Varšavskej zmluvy do Česko-Slovenska skomponoval skladateľ Jindřich Brabec na text Petra Radu s použitím časti citátu Jana

Amosa Komenského fascinujúcu skladbu Modlitba, Kubišová s ňou vystúpila na Staromestskom námestí. Aj keď po tomto demonštratívnom vystúpení skladbu oficiálne zakázali, súkromnými prostriedkami sa šírila naďalej. V decembri 1988 sa ju Kubišová odvážila zaspievať na demonštrácii pri príležitosti štyridsiateho výročia Deklarácie ľudských práv a odznela v jej podaní aj počas mítingov za nežnej revolúcie z balkóna vydavateľstva Melantrich na Václavskom námestí v Prahe pred dvestotisícovým davom, čím sa akoby stala neoficiálnou druhou českou hymnou.

Profesionálny život tejto výnimočnej osobnosti našej nedávnej minulosti inšpiroval dramaturgičky SND Luciu Mihálovú a Miriam Kičiňovú k zmysluplnému počinu – predstaviť Martu Kubišovú, ktorá nedávno oznámila koniec svojej speváckej kariéry divadelnej verejnosti, novou inscenáciou. Názov Kabaret normalizácie síce zväzda k humornosti žánru, no pri zhladnutí predstavenia na doskách Činohry SND v Bratislave divákovi skôr naskakujú zimomriavky, i keď sa sem-tam objaví aj úsmev. Ten je však skôr vo forme trpkého sarkastického

úškrnu nad časmi, ktoré stredná a staršia generácia dôverne pozná. Neuškodí, ak si tieto smutno-smiešne normalizačné obdobie pripomenie a vysvetlí aj svojim potomkom, že

RECENZIA

sloboda, demokracia, voľnosť pohybu a plné obchody zahraničného tovaru nespádli len tak z neba. Ak by nebolo odvážnych jednotlivcov, ku ktorým Kubišová patrí, ťažko by sa čosi v predchádzajúcich zabeňovaných kolajach zmenilo.

■ NA TELO HERCA

Novou inscenáciou pokračuje zámer dramaturgie SND v línii hier písaných na telo herca o konkrétnych témach. Isto sa nájdu také, čo si s nostalgiou spomínajú na staré dobré časy pred nežnou revolúciou. Lenže tí, ktorí výsluchy ŠtB a ďalšie represie zažili na vlastnej koži alebo sa museli bezmocne prizerať na trápenie svojich blízkych, majú iný názor. V spomenutej komornej inscenácii s plným názvom Kabaret normalizácia alebo Modlitba pre Martu, v ktorej vystupujú iba traja herci, sa

V inscenačných postupoch autobiografickej hry sa využili aj niektoré dramatizačné prvky.

odráža kus života nielen Marty Kubišovej, ale aj iných ďalších umelcov, ktorí buď nenašli odvalu vzoprieť sa režimu a poslušne sa prispôbili vtedajším podmienkam, alebo boli na dvadsať rokov z verejnej umeleckej činnosti odstavení. V zadnom pláne javiska sa premietajú dokumentárne zábery z tých čias a tvorcovia – režisér Matúš Bachyňa i obe dramaturgičky – zalovili vo filmových archívoch, aby autenticky podfarbili sugestívne rozprávanie hlavnej predstaviteľky Moniky Potokárovej, ktoré pozvoľna prechádza do hraných scénok. Mladá herečka musela nabrat poriadnu dávku odvahy, kým si trúfala na zaspievanie viacerých hitov: Lampa, Máj, Denně čekám, Cesta, a napokon aj Modlitbu pre Martu, aby stvárnila jednu z najvýznamnejších speváčok Česko-Slovenska v šesťdesiatych rokoch, ku ktorým signatárka

a hovorkyňa Charty 77 Marta Kubišová patrí.

Vnímavým divákovi neujde, že v istých polohách náramne pripomína Kubišovej hlas. Silvia Holečková, študentka na VŠMU, sa v tejto inscenácii ocitla vo viacerých postavách – rovnako ako jej spolužiačik Daniel Žulčák. Ten má naozaj pestrý vejár postáv – stvárňuje skladateľa a klaviristu Bohuslava Ondráčka, Martinho brata Jana, emigranta, prvého manželku Marty Kubišovej režiséra Jana Němca, jej druhého manžela dabingového režiséra Jana Moravca, ba aj policajného vyšetrovateľa.

Marta Kubišová sa pre mnohých Čechov i Slovákov stala symbolom odporu proti invázii. Jej vytrvalosť, neoblomnosť, pevný charakter napokon priniesli ovocie v podobe vydobytia slobody, o ktorú sa aj ona výrazne zaslúžila.

Jaroslav KLUS: Pseudologia phantastica, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2017

Hranice bláznovstva a reality

KNIHA TÝŽDŇA

Jaroslav Klus

Pseudologia phantastica

Sú povolania, na ktoré musí mať človek predpoklady, talent. Všeobecne sa usudzuje, že na to, aby sa niekto mohol stať dobrým hercom, potrebuje istú dávku exhibicionizmu. Platí to aj o tvorcovch umeleckých diel a literatúry, ktorí okrem talentu musia disponovať aj istým druhom bláznovstva či geniality.

Niektoré literárne diela sú silno poznačené súkromným životom autora, iné sú doslova autobiografiou. Je vôbec možné, aby vznikol román idúci do hĺbky psychológie človeka, ale súčasne prekonáva bariéry psychiatrickej diagnózy jeho autora? Môže psychiatrický pacient získať nadhľad nad svojou chorobou? Môže sa z nej vymaniť? Takéto a podobné otázky si zrejme kladie čitateľ Klusovho románu Pseudologia phantastica. Lebo Klusov román neprináša len príbeh učiteľa kdesi na Kysuciach, nadaného a obdareného fantáziou, príbeh, akých sa okolo nás odohrávajú stovky každý deň.

Klusov príbeh je poznačený fascináciou choroby, ktorá je príčinou extravagantného správania hlavného hrdinu. Extravagantnosť riaditeľa školy však nie je zasa až taká výnimočná. Rovnaké typy mužov sa dajú nájsť aj medzi bežnou populáciou. Takže? Vymyslel si autor chorobu kvôli prijatiu románu, alebo sa dokázal naprieť silne osobnému aspektu knihy podeliť s ľuďmi o svoj príbeh? V každom prípade ide o ojedinelý a pútavý román z našej súčasnosti.

Napriek plytkej zápletke – nevera, extra ego, maniactvo, autor ponúka celkom intelektuálne pôžitky z čítania. A práve súhra bizarnosti s nahliadnutím do duchovne zaujímavých sfér hlavného hrdinu robí román vzrušujúcim a hodnotným. Množstvo poučných vsuviek dokazuje rozhladenosť autora. Určitou dekoráciou románu sú obrazy z dnešného života. K takým patrí opis udavačov či zamyslenie sa nad jednoduchosťou života bez Boha. Navyše, akoby na pozadí črtajúci sa problém vzťahu otca a syna môže byť veľmi užitočnou skúsenosťou pre mnohých oteckov.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Skúsenosť nás učí, že oblasť športu je mimoriadne vhodná na posilňovanie národnej hrdosti. Samozrejme, pokiaľ sa našim športovcom podari dosiahnuť nejaký významný medzinárodný úspech. Jedným z mála mužov športu, ktorý úspechom svojich zverencov vyvolal doslova celonárodný ošiaľ, je hokejový tréner Ján FILC.

Náš zlatý hokejový tréner

Ján Filc sa narodil v Bratislave 19. februára 1953. Základnú a strednú školu absolvoval na Metodovej ulici v Bratislave. V rokoch 1971 – 1976 študoval na FTVŠ UK Bratislava, odbor telesná výchova – angličtina, kde v absolvoval aj doplnkové štúdium na trénerskom smere a v roku 1991 urobil na tej istej fakulte rigorózne skúšky. Ján Filc bol aktívnym hráčom ľadového hokeja na poste brankára od jedenástich rokov. Začínal v mládežníckych kategóriách a dva roky hral za seniorov v Slovine Bratislava, pričom v tom čase bol tiež juniorský reprezentant ČSSR. Po ukončení vysokej školy prestúpil do Plastiky Nitra, kde hrával desať rokov. Športovú kariéru ukončil vo veku tridsaťjeden rokov pre pracovné vyťaženie.

V rokoch 1987 – 1989 bol Ján Filc asistentom trénera v Slovine Bratislava v I. celoštátnej hokejovej lige a v rokoch 1989 – 1990 už zastával funkciu prvého trénera. V roku 1998 sa stal trénerom a súčasne manažérom juniorskej reprezentácie SR do dvadsať rokov a s družstvom obsadil tretie miesto na MS 1999 vo Winnipegu. Od 15. júna 1999 bol trénerom seniorskej reprezentácie a v rokoch 2000 obsadil s tímom druhé miesto na MS v Rusku, v roku 2001 to bolo siedme miesto na MS v Nemecku, v roku 2002 trinásťte miesto na ZOH v USA a najmä pamätné prvé miesto na MS vo Švédsku, ktoré vyvolalo doslova celoslovenský hokejový ošiaľ. Za svoje športové úspechy mu v roku 2000 prezident Rudolf Schuster prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra a Nadácia Matice slovenskej Cenu Štefana Moyzesa. V týchto dňoch oslávi Ján Filc životné jubileum. V mene redakcie mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Minule si čítam spravodajský server jedného mienkotvorného denníka a tu vám narazím na titulok, v ktorom sa spomína polyamoria. Dotýčným slovom sa označuje praktizovanie viacerých ľúbostných vzťahov súčasne s plným vedomím všetkých zainteresovaných. Článok prinášal rozhovor s jednou českou propagátorkou tejto čudesnosti, ktorú ona označuje za životný štýl. Dočítal som rozhovor a pustil som sa do čítania diskusie pod článkom. Nesklamala ma. Hneď na úvod jeden čitateľ označil celú polyamoriu za nemorálny výmysel prežranej a znudenej západnej spoločnosti,

ktorá nevie od rozkoše čo robiť. Pridala sa čitateľka, ktorá spomenula biblické mestečká Sodomu a Gomoru a nezabudla zdôrazniť, ako tamojší roztapašníci skončili.

tupesti nevedia užívať život. Človek je predsa slobodný tvor a je absolútne jedno, s koľkými jedincami neživa, pokiaľ im to vyhovuje. To ma pomoklo k zamysleniu

desiatich rokov. Jeden známy si nabrnkol dve frajerky, ktoré o sebe vedeli. Jeho hrdosť samca sa skončila vo chvíli, keď mu jedna ušla s Albáncom a vzala si na cestu

o rozvod a zrejme si odnesie polovicu majetku a masťné výživné. Takže ďalší pokus o polyamoriu zlyhal. Už-už som sa chcel zapojiť do diskusie a opísať prípad nášho úspešného poslanca a šéfa strany s rodinou v názve. Ten sa prefikane vyhol poľahovačkám tak, že si ani jednu z početných matiek svojich detí nevzal za svoju zákonitú. Lenže tu nemožno hovoriť o polyamorii, keďže nežijú pohromade. Naopak. Jeho dodávateľky detvákovi si užívajú pokojne s inými, samozrejme za jeho peniaze. Diskusiu napokon zrušili, lebo sa do nej zapojil akýsi Mohamed. Tak som si aspoň zaspieval: Štydri štydri, mám frajerky štyri, mám ich osem, deväť, jesto v čom preberať...

Marek DANKO

Štydri, štydri, mám frajerky štyri, a keby len...

Filozoficky založený čitateľ sa pre zmenu zamýšľal vo svojej reakcii nad tým, čo všetko rôzni liberáli a sociálni neomarxisti vymýšľajú, aby zlikvidovali, či aspoň oslabili tradičnú rodinu, ktorá je pre nich s'ľa červené súkno pre býka. No hneď im všetkým kontroval zrejme sebavedomý mladý muž. Nazval ich konzervatívnymi sedliakmi z lazov, ktorí si vo svojej bigotnej

sa. Študentské roky som prežil za bývalého režimu a sem-tam sa v mojom okolí vyskytol človek, ktorý skúsil rozbehnúť viacero vzťahov paralelne. Napokon sa to končilo prezradením, škandálmi, občas fyzickou inzultáciou, pričom účastníci sa zvyčajne titulovali slovom začínajúcim sa na písmenko „k“...

Aký-taký pokus o polyamoriu si pamätám z polovice deväť-

jeho úspory a druhá mu rozmlátila nové auto. Vzápätí som si spomenul, že naši bratia Česi minule priniesli článok o akomsi tamojšom miliónárovi, ktorý si k manželke zaobstaral mladú milenku. S tou kdesi v Thajsku uzavrel takzvaný duchovný zväzok a bulváru tvrdil, že všetci traja sú spokojní. Ale nedávno som sa dočítal, že jeho tehotná manželka bystro požiadala

Tretí jubilat z radov našich predchodcov v Národných novinách Z pisára vyrástla novinárska osobnosť

Ján ČOAJ – Foto: archív Slovenského literárneho múzea Martin

Zakázané Slovenské národné noviny by sa osobnostiam nášho národa v rokoch po rakúsko-maďarskom vyrovnani nebolo podarilo obnoviť. Tej myšlienky sa museli vzdať. Tušili však, že ak vypustia z názvu „slovenské“, nový titul bude znieť po maďarsky prijateľnejšie: „Nemzeti hírlap“ – po slovensky Národné noviny – a že sa im povolenie vydávať možno podarí v Pešti vytláčať. Podarilo sa. A redakcia súčasných Slovenských národných novín, ktorá sa prirodzene hlási k štúrovým Slovenským národným novinám, považuje aj Národné noviny pošťurovskej generácie za svojich predchodcov, teda aj jedného z nich – Izidora Žiaka SOMOLICKÉHO, ktorý má v týchto dňoch dokonca dve jubileá.

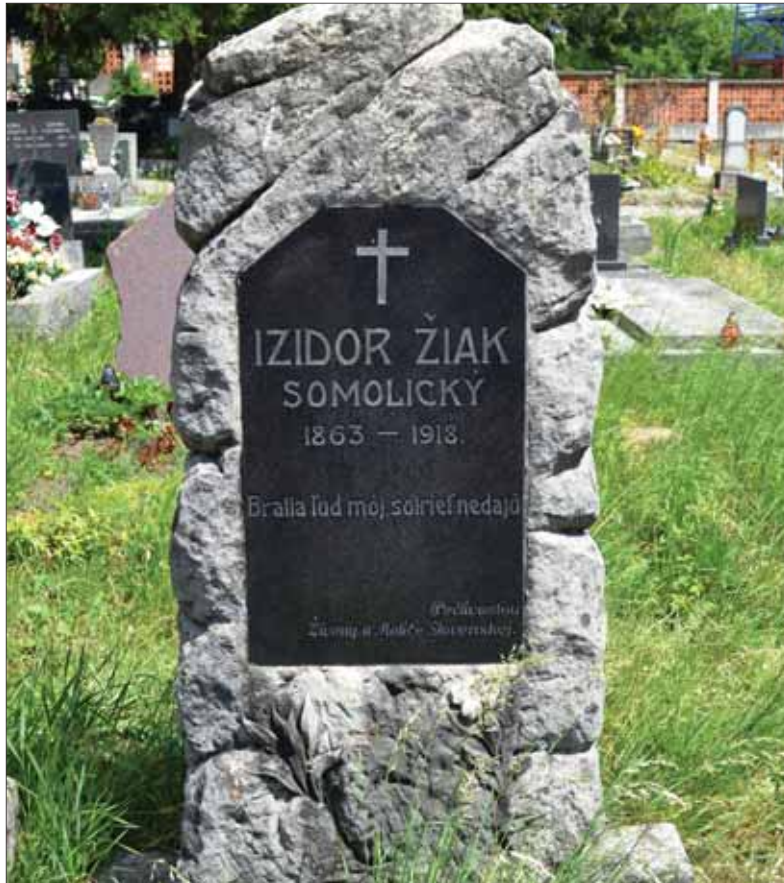
Obsah, úsilie a ciele štúrovských Slovenských národných novín redakcia a autori súčasných SNN pripomínajú často, ich „voľné pokračovanie“ – Národné noviny – sa však patrí trochu priblížiť.

■ Z ENCYKLOPÉDIE

Encyklopédia Slovenska vo svojom štvrtom zväzku charakterizuje Národné noviny o. i. týmto textom (mierne skrátene): „Národné noviny vychádzali v Martine od marca 1870 sprvu v náklade tisíc výtlačkov trikrát – koncom 19. storočia šesťkrát do týždňa. Pôvodne boli vydavateľmi M. Ferienčík s M. Čulenom, P. Mudroňom a F. Sasinkom, potom konzorcium M. Čulen a spol., V. Pauliny-Tóth a spol., v čase prvej svetovej vojny Matúš Dula. Šéfredaktormi boli postupne M. Ferienčík, V. Pauliny-Tóth, A. Černiansky, A. Červenák, A. Pietor, S. H. Vajanský a od roku 1917 Jozef Škultéty. V redakcii sa vystriedali J. Čajda, S. Zachej, I. Žiak Somolický, P. Mudroň, P. Bilek. Stávali sa proti národnostnému zákonu z roku 1868, vyzdvihovali memorandovú líniu slovenskej národnej samostatnosti v rámci uhorskej federácie, čo bolo do konca prvej svetovej vojny maximum možného. Po vzniku Česko-Slovenska boli jedinými celoslovensky pôsobiacimi novinami, pričom náklad vzrástol na desiatitisíc výtlačkov.“

■ BOTTOV ŽIAK

Na sklonku predminulého storočia v redakcii vynikol nenápadný mladý muž Izidor Žiak. A keďže pochádzal z osady Somolice pri Turčianskom Michale (dnes všetko Turčianske Teplice) a bývalo vtedy zvykom dávať si prímene, najčastejšie sa podpisoval ako Izidor Žiak Somolický. Koncom januára minulo sto rokov od jeho úmr-

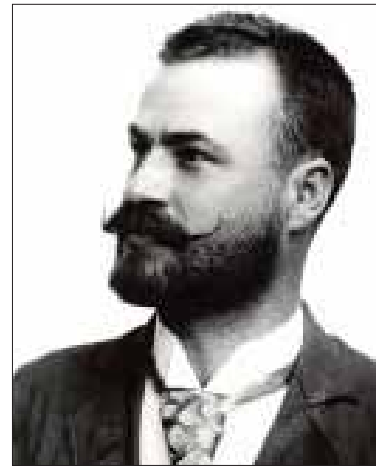
Skromný náhrobok na banskobystrickom cintoríne nič nehovorí o veľkosti diela muža, ktorému tu spí svoj večný sen.

tia a 10. februára si pripomíname sto päťdesiatpäť rokov od jeho narodenia. Patrí sa nám teda venovať mu chvíľu pozornosti.

Narodil sa v rodine turčianskeho mlynára, rímskokatolíckeho gymnázium vychodil v Banskej Bystrici (1877 – 1882), rok súkromne učil, až sa mu ponúкло miesto pisára v banskobystrickej advokátskej kancelárii známeho

právnik a národovca Hanzlíka, dobrego priateľa turzovskej rodiny, dominantnej v meste i kraji.

Jana Borgulová, tajomníčka krajskej pobočky Spolku slovenských spisovateľov v Banskej Bystrici, ktorá sa týmto témam dávno venuje, hovorí, že talentovaného mládenca formovali najmä schôdže študentov, nadchýňajúcich sa štúrovským odkazom, básnik

Izidor ŽIAK SOMOLICKÝ bol z tej generácie slovenských novinárov, ktorá nadväzovala na štúrovských predchodcov.

Ján Botto, ktorý tu vtedy pôsobil a na ktorom si sprítomňovali slávne kapitoly národného života, a rodovný advokát Hanzlík, u ktorého našiel mladý Izidor druhý domov. Terézia Vansová vo svojich spomienkach píše, že mladému mužovi aj osud prial, keď básnik Botto, za ktorým I. Žiak chodieval, býval na tej istej Lazovnej ulici ako známy advokát – a Izidorovo zoznámenie s právnikom bolo pre študenta osudovým.

■ OBJAVENIE TALENTU

Už profesori na gymnáziu zistili, že majú do činenia so šikovným chalanom, ale jeho skutočný talent objavili až títo dvaja páni. Veľký štúrovský básnik, ktorý postrehol jeho talent, a advokát, ktorý chlapca po škole zamestnal ako pisára. To boli tie dve sudičky, ktoré mu sice nič neprinesli do kolísky ani neprorokovali jeho budúcnosť pri narodení, ale ju reálne zabezpečili: ony zariadili, že tridsaťdvaročný mladý muž zmenil chod svojho života a z fiškálskeho pisára sa stal jedným najväznejších novinárov konca 19. storočia.

V januári 1896 sa zásluhou tých dvoch mužov ocitol lžo v Martine ako redaktor Národných novín. Tých nečtyroch päť rokov, čo mu bolo dopriate tu pôsobiť, nielen od základu zmenili jeho život, ale dokonca stačili na to, aby ho zapísali do dejín slovenskej literatúry i žurnalistiky. Písal publicistiku, povesti, reportáže, črty zo všedného života vtedajšej slovenskej mestskej spoločnosti i zaoštalých dejín, úsmevné fejtóny aj ostrú satiru pomerov, oprašoval staré príbehy a legendy, uverejňoval básne,

no najsilnejšie pôsobila jeho odvážna publicistika. Za ňu bol – v priebehu tých niekoľkých rokov – sedemkrát odsúdený na niekoľkomesačné väzenia alebo finančné tresty. A hoci spolupráca s rozličnými časopismi mu prinášala aj nejaké honoráre, väčšinou sa na jeho pokuty muselo skladať okolie a najmä dobrák Hanzlík z Banskej Bystrice až do chvíle, keď už Somolickému hrozil absolútny zákaz publikovať, keď vypovedalo zdravie a mladý muž nemal inú možnosť, len sa načas sťahovať do ústrania. Opäť pomohol národovec – advokát, netušiac, že to bude dlhá a posledná pomoc. Úhno našiel Izidor Žiak Somolický pokojný kút na tichú literárnu tvorbu a preklady, aj poslednú operu. Úhno posledný raz, 25. januára 1918, desať mesiacov pred príchodom vyčudenej národnej slobody, vydychol – mal vtedy päťdesiatštyri rokov.

■ LITERÁRNA POZOSTALOSŤ

Somolickému vyšlo za života okrem publicistiky a beletristických novinových prác aj veľa kníh, zbierka poézie Na svite (1892), literárne spracované ľudové povesti Bájky (1899) a ešte v tom istom roku Striga, črty Z kroka na krok (1907), úsmevné poviedky Čertove kúsky (1910), dovedna desať knižne vydaných diel. V čase, keď už nemohol pôsobiť v novinách a živil sa literatúrou, usilovne prekladal z americkej, anglickej, francúzskej, ruskej a ukrajinskej literatúry. Jeho rukopisná pozostalosť je v Literárnom archíve Matice slovenskej v Martine. Od roka 1987 má v Turčianskom Michale (časť Turčianskych Teplic) pamätnú tabuľu na rodnom dome, je tu po ňom pomenovaná ulica, v Literárnom múzeu Matice slovenskej je jeho busta od akademického sochára F. Motošku, má aj dôstojný náhrobok na banskobystrickom cintoríne.

Nedávno – pri stom výročí smrti, Miestny odbor Matice slovenskej, Únia žien Slovenska a mesto Turčianske Teplice usporiadali v miestnom kultúrnom dome literárny večer venovaný tvorbe, aktivitám a životu Izidora Žiaka Somolického. A redakcia SNN si považovala za povinnosť pripomenúť si svojho predchodcu z čias, keď byť novinárom znamenalo aj zápas o život. Dejiny slovenskej literatúry ho uvádzajú ako most medzi poéziou Hviezdoslava a Kraska, pre nás však bol najmä publicista, na ktorého by sa nemalo zabudnúť.

Spomienka na Jozefa BUBÁKA, výtvarného tvorcu slovenských bankoviek Nemali sme ich veľa, ale boli krásne

Susedia, s ktorými sme sa rozchádzali a ktorí s rozvodom dlho robili drahoty, museli potichu s rozdelením rátať: nové bankovky mali už nachystané v tlači a možno aj v trezoroch štátnej banky, čže už po tom. My sme si ich chystali až po prvom januári 1993, po tom, čo o polnoci medzi Silvestrom a Novým rokom na bratislavskom Námestí SNP zaznela slovenská štátna hymna a do výšky vyleteli slovenské štátne zástavy, čo nás okamžite uznalo takmer sedemdesiat krajín sveta, prijali do OSN a v New Yorku slávnostne vztýčili vlajku nového európskeho štátu.

Ján ČOAJ – Foto: archív SNN

Mať bankovky nie je také jednoduché, ako ich neskôr míňať. Odborná komisia bankárov, ekonómov a zástupcov štátu musí schváliť názov meny, jej hodnotový systém a s typografickými odborníkmi zložením materiálu a princíp ochranných znakov. Ideová a výtvarná komisia následne súťažným spôsobom posudzuje celkový vzhľad bankoviek jednotlivých hodnôt, ich symboly a výtvarné riešenie. Našťastie, v tom sme majstri, aj posledné česko-slovenské papierové peniaze navrhoval Slovák – Albín Brunovský, navyše už tradične máme špičkovú známkovú tvorbu a tá má k bankovkám blízko. To však, čo priniesol do komisie mladý grafik Jozef Bubák, vyrazilo všetkým dych a nebolo treba dlho diskutovať, len tlačiť.

Denník REPUBLIKA, ktorý práve v tú jar 1993 začal vychádzať, zaviedol aj milú tradíciu udeľovania symbolických titulov Posol Slovenska osobnostiam, ktoré šírili

dobré meno Slovákov a Slovenka v zahraničí. A bankovky sa do sveta, pravdaže, dostávajú často, a ak majú takú výtvarnú hodnotu, akú mali slovenské peniaze, ich autor dostal ten titul nepochybne právom.

ČRŤA

Bol som ho navštíviť s prosbou, aby sme ho mohli náležite predstaviť v novinách. Zároveň sme sa dohodli, že jednu grafiku v sto evidovaných a podpísaných odtlačkoch, čím každý grafický list zostal originálom, podaruje vyžrebovaným čitateľom. Prekvapilo ma, ako s rodinou – manželkou a dvoma deťmi – skromnučko žil. Jedna izba, ktorá bola obývačkou aj ateliérom, druhá spálňou i detskou izbou. Deti si užívali široké „poschodie“ nad manželským lôžkom, všade čisto a poriadok, nevyhnutný v stiesnenom priestore. Nič tu nechýbalo, vkus a fantázia, šikovná ženská ruka a skromnosť

Tvorcom všetkých bankoviek nového štátu bol nadaný umelec Jozef BUBÁK, žiaľ, on aj jeho vydarené dielo sa privčas porúčali z tohto sveta.

všetkých obyvateľov dokážu zázrak. Doma bol majster, pravdaže, po domácky. Mladstvo vyzerajúci štyridsiatnik. V jeho prostredí, vedľa detí

Prvou bankovkou, ktorú samostatná Slovenská republika emitovala do obehu, bola päťdesiatkorunáčka s motívom svätých solúnskych bratov.

a v pracovnom šate by mu človek ten vek ani nehádal. A tu som mal možnosť vidieť, o čom som netušil. Na seba mal zvláštny opasok, ktorého súčasťou bolo automatické meranie hladiny cukru v krvi a automatické dávkovanie inzulínu do organizmu. Jožko bol totiž od mala diabetik, jeden z najťažších. Veriť sa mi to nechcelo: mladý muž, veselý a čiperný, rodina usporiadaná a navidomoch šťastná, jeho tvorba zrelá, pozoruhodná, jemná, optimistická, prežiaraná... V tej chvíli som sa mu v duchu začal klaňať. Úctyhodný výkon!

V návrhu nových slovenských bankoviek, prvých v povojnovom slovenskom štáte, pochopil ich poslanie, vyhmatal idey a odkazy, ktoré si z našej histórie zasluhujú pozornosť, vniesol do tváre vážnych peňazí úsmev, mladost a optimizmus, nevyhnutné črty

začínajúceho suverénneho štátu. To, že u väčšiny ľudí jeho bankovky nestihli obdivovať, neohrievali sa a niektoré možno zostali aj neznáme, kým iní ich nosili v igelitkách, to už nie je majstrova vina. To je dielo diabla, ktorého z pekla divokej privatizácie vypustili politici tých čias v mene slobody podnikania, jedni podľa svojich krátkodýchých mocenských potrieb, druhí podľa falošných prorokov liberalizmu.

Majster Jozef Bubák si pri piatom výročí úmrtia istotne zaslúži spomienku. Aj keď už nemám v peňaženke jeho malé diela, vymenili sme ich za európsku menu (s otvorenými oknami pre kadekoho), naveky nám zanechal jedno z hovorového pomenovania peňazí, krajšie ako vindry, prachy, gerše, love, fuky a podobne: bubáky.

Uctili si padlých červenoarmejcov aj generála I. J. Petrova Pripomenuli si oslobodenie Košíc

Autor: Michal MATEČKA – Foto: Rudolf SKALOŠ

Košickí maticiári si už tradične uprostred januára uctievajú pamiatku padlých červenoarmejcov v druhej svetovej vojne na Námestí osloboditeľov položením kytíc a vencov pri ich pamätníku, ako aj pri hrobe neznámeho vojaka. Pietnu spomienku organizujú spoločne s magistrátom mesta, okresným úradom a oblasťným výborom Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Aj v tomto roku si takto pripomenuli už sedemdesiate tretie výročie oslobodenia Košíc spod fašistického jarma. Pietny akt potom pokračoval v mestskom parku pri buste generála I. J. Petrova, kde s členmi oblasťného výboru SZPB vzdali hold tomuto veliteľovi 18. armády IV. ukrajinského frontu, pod velením ktorého bola metropola východu oslobodená. S príhovorom o úlohe Sovietskeho zväzu a jeho

Košickí maticiári s riaditeľom D MS Michalom MATEČKOM (uprostred) a predstaviteľmi SZPB počas pietneho aktu pri pamätníku padlých vojakov Sovietskej armády.

Kladenie vencov, ako aj prejavy vďaky osloboditeľom v druhej svetovej vojne sa uskutočnili aj pri Hrobe neznámeho vojaka v centre metropoly východu.

Päť zmiešaných volejbalových družstiev – junióri Serede, starší a mladší výber Galanty, reprezentanti Elánu Trnava a Javorinky sa zúčastnili na dvadsiatom druhom ročníku vianočného volejbalového Trnava O Pohár Domu MS v Galante. Toto dlhoročné podujatie, ktoré sa už tradične koná v miestnej ZŠ G. Dusika, finančne podporil Trnavský samosprávny kraj.

Po krátkych privítaniach príhovoroch organizátorov a hlavného rozhodcu Lóránta Takácsa sa rozprúdili

Pod vysokou sieťou sa darilo najmä galantským juniorom Pohár motivoval k obetavým výkonom

Zlatica GAŽOVÁ, Dom MS Galante

zápolenia, ktoré trvali od skorého predpoludnia až do podvečera, keď sa rozhodlo o poradí. Desať zápasov sa nieslo v športovom duchu, zavše aj v radostnej atmosfére po vydatých servisoch a smečoch a najmä ak sa

tomu-ktorému kolektívu darilo. Najviac dôvodov na spokojnosť mali mladí hráči zo Serede, ktorí obhájili prvenstvo a získali turnajovú trofej. Druhá priečka patrila starším Galantčanom, ktorí si na turnaj zvolili názov Vtáci

Ohniváci, a tretia mladšiemu tímu z Galanty, ktorý súťažil pod hlavičkou Lepší gymnáči. Na štvrtom mieste sa umiestnil tím TJ Elánu z Trnavy a na peknom piatom mieste boli hráči z Javorinky.

Šaliansky Matko sa rozbehol na Spiši

Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi pripravil koncom januára 25. ročník súťaže v prednese slovenských povestí Šaliansky

Matko. Na okresnom kole súťaže sa tento rok zúčastnilo tridsaťdeväť súťažiacich zo šestnástich základných škôl. V troch súťažných kategó-

riách zvíťazili Bianka Novotná zo ZŠ Povýšenia sv. Kríža v Smižanoch, Nina Maximová zo ZŠ Komenského 2 v Spišskej Novej Vsi a Sofia

Kenderová zo ZŠ Komenského 3 v Smižanoch. Súťažiaci si popri pekných zážitkoch odniesli aj hodnotné ceny, ktoré pre nich pripravili organizátori súťaže. Dievčatá, ktoré sa vo svojich kategóriách umiestnili na prvých miestach budú okres reprezentovať na krajskom kole súťaže v Košiciach, ktoré sa uskutoční 22. februára tohto roka. Ako pripomenul riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi Rastislav Zacher, na Spiši sa už tešia na ďalší ročník tejto stále populárnej literárnej súťaže, ktorej vznik pred štyrťstoročím sa spája aj s menom legendárneho maticného správcu Jozefa Cigera Hronského. (se)

Nočný beh okolo Šoldova v Štrbe sa vydaril

Súčasťou 2. ročníka Zimnej bežeckej série bol aj premiérový nočný beh zo Štrby okolo zaniknutej stredovekej osady Šoldov a späť do Štrby. V sobotu 9. 12. 2017 si počasie pripravilo pre 203 bežcov a 15 nordicwalkerov na sedem kilometrov dlhej trati skutočne zimné podmienky. Beh pretekárom „spríjemňovali“ zima, vietor a snehové jazyky. Dané podujatie zastrešovalo viacerých organizátorov, medzi ktorými nechýbala ani Matica slovenská. Absolútnymi víťazmi 2. kola ZBS sa stali Erika Ondrijevová a Peter Žiška.

Domu Matice slovenskej v Komárne svitá na výrazne lepšie časy

Černekovci majú „na rováši“ ďalší úspech

Michal SITNIK

Manažment Domu Matice slovenskej v Komárne pod vedením riaditeľa Jozefa Černeka si onedlho zapíše do pozoruhodnej bilancie ostatných rokov ďalší úspech – v jeho priestoroch budú môcť návštevníci sledovať predstavenia populárneho Folklorneho súboru Slovenski rebeli aj tamojších úspešných divadelníkov v moderných sedadlách ako v klasických kamenných divadlách.

Divadelné sedenie získali Komárňania zo Zlínskeho divadla, ktoré bolo odstavené vinou zlej stability. Budovu, v ktorej sídli Dom MS v Komárne, postavili ešte v päťdesiatych rokoch, čo už samo osebe napovedá nutnosť viacerých opráv a rekonštrukcii. Aj keď Matica hľadá schodné riešenia a postupne do objektu investuje, objektov, čo si vyžadujú investície na obnovu, má viac. V Komárne dokonca začiatkom

minulého roka musel s peniazmi na opravu prasknutého potrubia pomôcť aj premiér, inak hrozila úplná odstávka budovy. Situácia sa však postupne aj vďaka agilnému vedeniu a šikovným súborom a kolektívom mení na lepšiu.

Komárňanskí maticiári sa rozhodli ísť nepolitickou cestou a ako vidno, vypláca sa im to. Jedným z najväčších podporovateľov ich činnosti je samotné mesto

Komárno, s ktorým mali pred rokmi najväčšie spory. Na tých kedysi získavali body najmä politici. Zabojuje vojny, zdá sa, ustali, aj preto miestnym maticiárom zavše vypoľmôžu i podnikatelia v regióne. Aj spomínaných tristo päťdesiat sedadiel dokázali získať ako sponzorský dar. Zakúpila ich súkromná spoločnosť a s ich dovozom a montážou v hľadisku veľkej sály pomáhajú dobrovoľníci. Ak by v D MS v Komárne chcel zakúpiť a inštalovať nové sedenie pre divákov, stálo by to nie menej ako osemdesiat tisíc eur. Nové sedadlá si budú môcť komárňanskí diváci vyskúšať už 17. februára, keď Slovenski rebeli pripravujú reprízu mimoriadne vydatého folklorneho muzikálu Na rováš!

MATICNÉ DEPEŠE

Ples ľuďi dobrej vôle

Koncom januára pripravili v Rybníku Ples ľuďi dobrej vôle, ktorý organizoval tamojší MO MS pri príležitosti vlnajšieho štvrtstoročia oživotvorenja odboru a tohtoročného 25. výročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Na zábavy chtivých návštevníkov čakala lákavo vyzdobená sála, výborná kapela a tiež bohatá tombola, takže všetky predpoklady na dobrú zábavu, čo sa napokon aj naplnilo presne v duchu úvodného uvítania návštevníkov riaditeľom D MS v Leviciach Miroslavom Považanom a predsedníčkou maticnej organizácie v obci Daniely Trňanovej.

Vivodzeňe kačura

Už po desiaty raz sa v centre starobylého Bardejova uskutoční 9. februára fašiangová veselica pred začiatkom pôstneho obdobia Vivodzeňe kačura, ktorú organizuje samospráva mesta a miestni maticiári. Podujatie otvorí ukážka zabijačky na Radničnom námestí a potom sa v pestrom programe predstaví skupina Roland, DFS Vienok, DFS Hažlinčanka z Hažlina, FS Čerhovčan, Bartošovce, Liptáci zo Zakarpatskej Ukrajiny aj populárny účastník televíznej súťaže Zem spieva Štefan Štec a LH Hornád. Vivodzeňe kačura spestrí aj množstvo zábavných zvykov a sprievod maškár.

Fašiangová Nitra

Fašiangovými zvykmi a zábavou aj s kurzom tancov a „hideparkom“ tradičných i netradičných masiek ožil 3. februára Dom Matice slovenskej v Nitre. V Párovských Háloch deň predtým pripravili pre deti fašiangový karneval a na sídlisku Klokočina tradičnú zabijačku s predajom špeciálnych, vystúpením folklórnych súborov a so súťažou o najkrajšiu fašiangovú masku. V OC Centro boli pre deti pripravené tvorivé dielne, foteenie v maskách a ďalšie prekvapenia.

Výstup na Chválabohu

Na boj slovenských dobrovoľníkov proti honvédom v roku 1848 na vrchu Braniska pomenovanom Chválabohu spomínali účastníci symbolického výstupu, ktorý 4. februára organizovalo Slovenské hnutie obrody aj s pietnou spomienkou na cintorine v Spišskom Podhradí, kde vzdali hold pri pamätníku hrdinom boja za národnú slobodu.

Maticný bál v Štítniku

Už VIII. maticný fašiangový bál pripravili organizátori v Štítniku, kde sa miestni občania bavili pri kapele Sako z Vlachova, ale si aj zasúťažili v pripravenom vedomostnom kvíze o Slovensku. Na odmeny aj na ceny do tomboly prispeli mnohí sponzori. Radi by sme ich všetkých vymenovali, ale nejde to. Tak aspoň úprimné poďakovanie aj od redakcie SNN.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATICE

S každou novou nastupujúcou generáciou prichádzajú nové vízie, ciele a tiež prostriedky, ako ich realizovať. Sme v 21. storočí, pre ktoré sa rýchly tok informácií stal príznačný. Nemôžeme, a ani nechceme sedieť so založenými rukami a sledovať, ako tento informačný prúd hýbe verejnou mienkou o Matici. Niekedy pozitívne, inokedy neutrálne až negatívne – závisí od témy. Dnes už chceme byť in media res, byť proaktívnou súčasťou diania, teda sa neuspokojíme s rolou pasívneho pozorovateľa na brehu rozbúrenej rieky.

Matica a verejnosť

Po zvolení nového predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera sme do tejto rieky priamo skočili. Podarilo sa nám kompletne prebudovať Informačné ústredie MS, stal som sa tajomníkom pre informačnú a mediálnu oblasť a v januári tohto roku naše rady výrazne posilnila nová kolegyňa – hovorkyňa, ktorá už v mediálnych vodách zdarne plávala. Nemáme však záchranné vesty ani raftingové člny, ktorými by sme sa udržali nad hladinou. Ponorili sme sa do virov k tým najrôznejším aktérom komunikačného prostredia vrátane dravých rýb. Je to pre nás výzva a my sme ju bez bázně prijali.

Nová komunikačná éra v Matici sa spája s výrazmi ako informačný tok, v centre diania či proaktívna komunikácia smerom navonok i dovnútra. Konceptná práca s médiami je pre nás zásadná, keďže len cez ne môžeme dosiahnuť, že verejnosť prestane vnímať Maticu ako zastaranú inštitúciu, ktorá žije zo zašlej slávy a funguje len zo zotrvačnosti. Nie je to však len o novinároch a verejnosti, viac si budeme všímať aj samotných matičiarov, bez ktorých by neexistovala dlhodobá kontinuita matičného hnutia. Záleží nám na tom, aby ľudia o našej každodennej práci vedeli, aby chápali rozmer a zmysel matičnej činnosti tak pre súčasnosť, ako aj budúcnosť Slovenska.

Hlavným cieľom mediálnej politiky Matice slovenskej je obnova jej dobrého mena a pozície ako najvýznamnejšej celonárodnej vlasteneckej inštitúcie. Prvým krokom bolo práve prebudovanie Informačného ústredia, čím sme výrazne zlepšili kvalitu práce a zvýšili informovanosť verejnosti. Matica sa konečne rozhodla zaujať to správne miesto v spoločnosti 21. storočia tak, aby ju bolo vidieť aj počuť.

Ján SEMAN,
tajomník MS

Kurimskí ochotníci sa pochlapili naštudovaním veselohry v šarišskom nárečí

Ta co, calkom o rozum prišol...

Dana LASTIVKOVÁ – Foto: Stanislav HORVÁT

Hra po úprave a v novom šate sa divákovi veľmi páčila a mladí talentovaní divadelníci skvelými výkonomi pripravili skutočný sviatočný večer. Pre viacerých z nich to bol herecký debut. Ohlas na premiéru bol veľmi pozitívny, preto 7. januára odohrali ešte jednu reprízu. Všetkým ochotníkom treba poďakovať za ich veľkú trpezlivosť, ohotu a lásku, ktorú vložili do svojich postáv – Michalovi Miňovi (Stano Tkáčik), Petrovi Strončekovi (doktor Hamrič), Ivetke Bartošovej (Marta), Adamovi Repkovi (Miki), Laure Biľovej (Luda), Tomášovi Minčákovi (Ing. Matúš), Andrejovi Kertýsovi (Ferdí), Danielke Minčákovej (Irenka) a Nikolasovi Fečovi (zubatá). Vďaka si zaslúži starosta obce Ján Bartoš za pomoc a podporu kurimského ochotníckeho divadla aj autor hry Mgr. art. Peter Olejár za režijnú pomoc.

Insceňácia kurimských ochotníkov s humorom a nadhľadom pranie ľudskej nedostatky.

Mladí divadelníci sa na scéne doslova „vyšantili“, aj preto mala hra veľký úspech u publika.

„Toľko mladíckej dravosti, vášne a talentu pokope som už dávno nezažil. Aj starý divadelný harcovník, profesionálny herec v Spišskom divadle Albin Medúz bol okúzlený pravou divadelnou kreatívnou atmosférou,“ povedal po premiére hry jej autor. O rôzne audiovizuálne efekty sa postaral Michal Miňo, mixážny pult a osvetlenie mal na starosti Gorazd Urda. Predstavenie vzniklo s finančnou pomocou Matice slovenskej.

Kurimčania, ktorí majú radi dobré divadelné hry, sa už netrepeľivo dopytovali, kedy sa budú môcť pobaviť na divadelnom predstavení,

ktoré sa v obci s menšími predstavkami nacvičuje už osemdesiatpäť rokov. Veď divadelné umenie svo-

FOTORIPORT

jou pestrosťou vnáša medzi ľudí uvoľnenie a pohodu a to je jasny cieľ všetkých ochotníkov, ktorí stále účinkujú alebo v minulosti účinkovali.

Podakovanie patrí najmä hercom: Ľudmile Horvátovej, Emilovi Bartošovi, Laure Tarnovskej, Ing. Jozefovi Murckovi, PhDr. Matúšovi Štofkovi, Patrikovi Horvatovi, Petrovi Strončekovi, Marcelle Katinge-

rovej, Ivetke Bartošovej – Danielke Minčákovej a Michalovi Miňovi. Taktiež treba poďakovať starosti obce Kurima Jánovi Bartošovi, za jeho veľkú podporu ochotníckeho divadla, Matici slovenskej, ktorá nás cez projekt podporila, a všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom pomáhali pri realizácii tohto divadelného predstavenia.

Spoločne veríme, že trvalá a úprimná láska k ochotníckemu divadelnému umeniu bude aj naďalej pokračovať, nestratí na svojom čare, priláka divákov do priestorov miestnej kinosály a tak zvíťazí nad domácou papučovou kultúrou.

Pietna spomienka na profesora Imricha SEDLÁKA

Hold významnému matičiarovi

Text a foto: Viliam KOMORA

Blízki príbuzní, kolegovia a vedeckí spolupracovníci si v minulých dňoch opäť sprítomnili dielo a odkaz profesora Imricha SEDLÁKA, ktorý bol spoluvorcom pozitívnych novodobých kapitol inštitúcie.

Kolegovia, priatelia i členovia rodiny si koncom januára na martinškom Národnom cintorine pietnou spomienkou pripomenuli nedožitú osemdesiatu piatu výročie narodenia prof. Imricha Sedláka, ktorý vedecké i matičné spoločenstvo opustil pred rokom a pol. Pri hrobe bývalého matičného podpredsedu, správcu, vedeckého tajomníka a neúnavného bádateľa si v príhovoroch pripomenuli jeho rozmerne životné dielo, vykonanú prácu a postoje, ktoré sú inšpirujúcim odkazom pre jeho pokračovateľov v matičnej dejateľnosti. Za všetkých spomeňme aspoň niekoľkých matičných vedeckých a odborných pracovníkov – muzeológa Dr. Jozefa Beňovského, kulturológa doc. Pavla Pameričku, tajomníka MS Viliama Komoru, manželku nebohého etnológa a archivárku Dr. Vieru Sedlákovú či archivárku Danicu Štubňovú.

Prof. I. Sedlák začal pôsobiť ako matičný funkcionár v obrodnom roku 1968 v Prešove. V sedemdesiatych rokoch sa ako politicky prenasledovaný usadil v matičnom sídelnom meste, kde počas niekoľkých desaťročí doslova odovzdal svoj činnorodý život tejto ustanovizni. V duchu jeho odkazu pôsobia a tvoria aj ďalší súčasní matiční činovníci, ako i celá inštitúcia.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V druhom tohtoročnom čísle SNN sme sa pýtali na významný dejinný medzník – vznik samostatnej Slovenskej republiky, ktorý sa viaže k prvému januáru 1993. V tomto roku sme si teda pripomínali 25. výročie vzniku nášho terajšieho štátu. Za správne odpovede ďakujeme mnohým z vás. Výhercovia môžu byť však iba traja: Helena Sušíňková, Gíraltovc; Oľga Kyselová, Ružomberok; Gabriela Wagnerová, Nitra. Po črte o Petrovi Hostinskom napísal nám Ján Čomaj ďalší brilantný profil iného blízkeho spolupracovníka Ľudovíta Štúra v Slovenských národných novinách – Bohuslava Nosáka-Nezabudova.

• Kde je tento polyglot pochovaný?

Odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Lubici Rišianovej do 9. februára tohto roka.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

10. februára

– stopäťdesiatpäť rokov, čo sa narodil Izidor Žiak Somolický (1863 – 1918), redaktor Národných novín a prekladateľ ruskej, anglickej a francúzskej klasickej

11. februára

– dvestopäťdesiat rokov od úmrtia spolupracovníka najväčšieho rakúsko-uhorského kartografa S. Mikovíniho a banského odborníka Mateja Zipsera (1710 – 1768); vynašiel priečne dobývanie rúd, čím sa podstatne zvýšila ťažba aj bezpečnosť baníkov

– slovenský reprezentant vo vodnom slalome Ladislav Škanár, držiteľ Zlatej medaily OH v Riu (s bratrancom Petrom zvíťazili v C2), má tridsaťpäť rokov

12. februára

– dvestoštyridsaťpäť rokov, čo Mária Terézia vydala nariadenie o povinnom usadení a práci Cigánov (1773); podľa neho základom blaha spoločnosti je zdravý a pracujúci ľud, kradnúci alebo zobrajúci musia byť okamžite zaradení na nútenú prácu; reforma sa nevydarilo pre odpor Rómov

– pred sto desiatimi rokmi sa v Hrabušiciach narodil maliar Emil Makovič (1908 – 1986), vďaka jeho ilustráciám sa nám zachovali vo farebnej presnosti štúdie slovenských krojov

– päť rokov od smrti skromného a výnimočne talentovaného výtvarného umelca Jozefa Bubáka, autora prvých slovenských bankoviek po roku 1993; rozsah jeho tvorby obmedzil ťažký diabetes, ktorému napokon aj podľahol (1950 – 2013)

13. februára

– dvestosedemdesiatpäť rokov, čo sa narodil evanjelický kňaz Pavel Šramko (1743 – 1831); pri každej fare (v Paludzi, Partizánskej Ľupči, Klenovci) vytvoril osvetový spolok, v Paludzi postavil artikulárny kostol; autor trojväzkového grécko-slovenského slovníka

– pred sto sedemdesiatimi rokmi zomrel mladý katolícky kňaz a básnik predštúrovského obdobia Jozef Petrovič (1813 – 1843)

14. februára

– päťstošesťdesiat rokov, čo na náš trón nastúpil kráľ Matej Korvín (1458)

– štyristoštyridsaťpäť rokov od smrti renesančného básnika Jána Silvana (1493 – 1573)

– desiate výročie založenia rímskokatolíckej bratislavskej a žilinskej diecézy (2008)

15. februára

– pred dvadsiatimi rokmi sa stal (v 2. kole prezidentských volieb) prvým prezidentom Slovenskej republiky kandidát Hnutia za demokratické Slovensko minister financií SR Michal Kováč (1993)

16. februára

– stopäťdesiat rokov od smrti hlavného veliteľa tureckých policajných síl Mehmeda Beja, Slováka, pôvodným menom Ján Banda (1817 – 1868)

– pred sto desiatimi rokmi zomrel katolícky kňaz a najväčší slovenský etnograf, archeológ a botanik 19. storočia Andrej Kmeť (1841 – 1908)

– stodesať rokov od narodenia slovenského literárneho historika, najlepšieho znalca slovenského romantizmu profesora Milana Pišúta (1908 – 1984)

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.